

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Bakalářská práce

2017

Daniel Hlásek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Daniel Hlásek

**Obraz tabáku a jeho uživatelů v masových
médiích**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Daniel Hlásek**

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Nekola, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

HLÁSEK, Daniel. *Obraz tabáku a jeho uživatelů v masových médiích*. Praha, 2017. 65 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Martin Nekola, Ph.D.

Abstrakt

Tématem bakalářské práce je obraz tabáku a jeho uživatelů ve třech nejčtenějších denních tiscích v České republice. Denní tisk, jakožto masové médium, výrazně ovlivňuje veřejné mínění a názory občanů, čímž silně přispívá k vnímání „tabákové scény“ širokou veřejností. Cílem práce je analýza a popis souvislostí, které jsou v uvedených médiích spojovány s tabákem nebo jeho uživateli. Výzkum byl proveden metodou kvantitativní obsahové analýzy na souboru článků z období od 1. ledna do 30. června. Analyzovaný časový úsek byl vhodný i z důvodu v té době probíhajících diskusí ohledně novely protikuřáckého zákona v České republice. Tyto články byly vybrány na základě předem určených klíčových slov, které souvisí s tabákem. Díky sledovaným znakům lze ze zkoumaných článků odvodit, jak je tabák vnímán společností a jaké vlastnosti jsou mu v dnešní době připisovány, s čím je spojován a jaké charakteristiky jsou zmiňovány ohledně uživatelů tabáku. Následně za pomoci výsledků analýzy tato práce popisuje obsahy textů, které jsou propojeny s tématem tabáku (zaměření kritiky, celkové vyznění článku, významy tabáku...).

Klíčová slova

Kouření, tabák, masmédia

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the image of tobacco and its users in the three most read dailies in the Czech Republic. Dailies as mass media very much influence the public views and opinions of citizens and significantly contribute to how the "tobacco scene" is perceived by the general public. The goal of my thesis is to analyze and describe the contexts that the mentioned media associate with tobacco or its users. I conducted my survey, using the quantitative content analysis of a sample of articles published from 1st of January to 30th of June). The analyzed time period was appropriate also because the act on smoking ban in the Czech Republic was discussed during that time period. I selected these articles based on the tobacco-related keywords that I specified beforehand. Thanks to the followed attributes, it is possible to conclude from the analyzed articles how tobacco is perceived by society, what properties are nowadays attributed to tobacco, what tobacco is associated with and what characteristics are used with respect to tobacco users. Using the analysis findings, my thesis describes the content of articles on tobacco (the focus of criticism, the overall tone of articles, tobacco implications....).

Keywords

Smoking, tobacco, mass media

Rozsah práce: 102 963 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 6. 1. 2017

Daniel Hlásek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce, Mgr. Martinu Nekolovi, Ph.D., za jeho trpělivost a cenné připomínky.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název práce:

V českém jazyce: Obraz tabáku a jeho uživatelů v masových médiích

V anglickém jazyce: Media image of tobacco and its users

Klíčová slova: Kouření, tabák, masmédia

Keywords: Smoking, tobacco, mass media

Námět práce zahrnující formulaci a vstupní diskusi poznávacího problému:

Cílem mé bakalářské práce by mělo být zjištění, jak je prezentováno kouření a užívání tabáku v médiích. V poslední době je toto téma hodně rozebíráno, napomáhá tomu i fakt, že jsme poslední zemí Evropské unie, ve které existuje pouhé minimum regulací kouření v restauracích a ve veřejných prostorách [Parlamentní listy 2015]. Restaurace mají pouze možnost zakázat kouření, avšak státem taková regulace nařízena není. V minulosti prošel i absolutní zákaz kouření na zastávkách městské hromadné dopravy, avšak vydržel pouze krátkou dobu, protože se následně zúžil pouze na prostor zastřešení zastávky [Novotný 2010]. Cílem práce je ukázat, jak jsou tabák a jeho uživatelé zobrazováni v médiích.

Ke konci roku 2014 ministerstvo zdravotnictví usilovalo o zakázání kouření plošně nebo pouze tam, kde se připravuje a prodává jídlo. Poté v lednu 2015 se ale ministr zdravotnictví Svatopluk Němeček vyjádřil tak, že návrh protikuřáckého zákona počítá s plošným zákazem [Česká televize 2015]. Zákon se zaměřuje hlavně na školská, zdravotnická zařízení a na místa, kde se pořádají pracovní jednání. Dále se zákon zaměřuje i na sociálně-právní ochrany dětí, prostory dětských hřišť a sportovišť pro osoby mladší 18 let, vnitřní prostory všech typů sportovišť a jiné vnitřní prostory po dobu pořádání kulturní akce. Podle výzkumů lze zákazem kouření v restauracích předejít zhruba ve třetině případů tomu, aby mladí s kouřením vůbec začali [Parlamentní listy 2015]. Toto téma je velmi aktuální a rozhodně ještě v budoucnosti o něm bude vedeno mnoho diskusí ve všech typech médií.

Předpokládané metody zpracování:

Pro mou bakalářskou práci budu využívat metody obsahové analýzy. Přesněji by to byla metoda analýzy mediálních sdělení, která zahrnuje obrazovou analýzu, obsahovou analýzu a výpovědní analýzu. Obsahová analýza je kvantitativní i kvalitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis mediálních obsahů. Pro mou práci budu využívat kvantitativní výzkumnou metodu, výsledkem tedy bude kvantitativní popis medializovaných celků.

Orientační seznam literatury:

Mých posledních 150 000 cigaret. Kouření v souvislostech. *Česká televize*. 2013 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: < <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10427122043-mych-poslednich-150-000-cigaret/31229434019/6791-koureni-v-souvislostech/> >.

Kuřáková plíce. [online]. Dostupné z: < http://www.kurakova-plice.cz/koureni_cigaret/ >.

Teska Arnoštová (ČSSD): Poslední, kdo neomezuje kouření? *Parlamentní listy*. [online] 28. 5. 2015 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: < <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Teska-Arnostova-CSSD-Posledni-kdo-neomezuje-koureni-377109> >

Poslední slovo ministra: Kouření v restauracích zakážeme plošně, *Česká televize* 2015 [cit. 2015-06-06] [online]. Dostupné z: < <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/298143-posledni-slovo-ministra-koureni-v-restauracich-zakazeme-plosne/> >

BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6

KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.

SCHULZ, Winfried; REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

BRACHOVÁ, Hana; MIOVSKÁ, Lenka; MIOVSKÝ, Michal. *Užívání a uživatelé tabáku v kontextu analýzy mediálních zpráv*. Praha, 2004. 42 s. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1393/62/U%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD%20a%20u%C5%BEivatel%C3%A9%20tab%C3%A1ku%20v%20kontextu%20anal%C3%BDzy%20medi%C3%A1ln%C3%ADch%20zpr%C3%A1v.pdf.

Obsah

ÚVOD	2
1. TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1 MASOVÁ MÉDIA	3
1.1.1 <i>Masová média a jejich role v utváření veřejného mínění</i>	5
1.1.2 <i>Masová média a nastolování agendy pro veřejnou politiku</i>	8
1.2 TABÁK – POČÁTKY UŽÍVÁNÍ A JEHO VÝVOJ	10
1.3 FORMY KONZUMACE TABÁKU	11
1.3.1 <i>Hořící formy tabáku</i>	11
1.3.2 <i>Bezdymné formy tabáku</i>	13
1.3.3 <i>Elektronické cigarety, „vapování nikotinu“</i>	14
1.4 KOUŘENÍ – ÚČINKY A DŮSLEDKY	15
1.4.1 <i>Účinky</i>	15
1.4.2 <i>Důsledky</i>	16
1.5 LEGISLATIVA ČESKÉ REPUBLIKY V KONTEXTU REGULACE UŽÍVÁNÍ TABÁKU.....	18
1.6 UŽÍVÁNÍ TABÁKU V EU A ČESKÉ REPUBLICE	20
2. PRAKTICKÁ ČÁST	25
2.1 CÍL PRÁCE, HLAVNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	25
2.1.1 <i>Deskriptivní výzkumné otázky a hypotézy</i>	26
2.2 METODOLOGIE	27
2.3 PROCES VYPRACOVÁNÍ KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÉ ANALÝZY.....	27
2.4 OBSAHOVÁ ANALÝZA OBRAZU TABÁKU A JEHO UŽIVATELŮ V MASMÉDIÍCH	29
2.5 VÝBĚR VZORKU.....	30
2.6 PŘEDSTAVENÍ ANALYZOVANÝCH MÉDIÍ	31
2.7 VÝSLEDKY ANALÝZY	32
2.8 SHRNUTÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU	49
DISKUZE	50
ZÁVĚR	52
POUŽITÁ LITERATURA	55
SEZNAM TABULEK	65

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje obrazu tabáku a jeho uživatelů v masových médiích. Problematika tabáku a jeho užívání je nejen v České republice dlouhodobě diskutovaným tématem, které je probíráno jak širokou veřejností, tak politiky a médii. Právě média hrají v utváření obrazu tabáku a jeho uživatelů klíčovou roli. Naše společnost se do kontaktu s médii dostává téměř každý den – skrze chytré telefony, počítače, televize, denní tisk či reklamy na ulici. Jsme zahlceni množstvím informací, z kterých musíme pečlivě vybírat ty, které budeme považovat za relevantní a důvěryhodné. Tento úzký kontakt s médii napovídá, že mají na utváření postojů a názorů člověka velký vliv. V souvislosti s tabákem mohou masová média tuto problematiku pomoci řešit tím, že o ní budou veřejnost informovat, a zároveň nastavují rámec, určující jakým způsobem je problematika ve společnosti chápána a jaké nálady okolo ní panují. Média tak spoluutváří veřejné mínění o tabáku a jeho uživatelích. Představy a fakta, která jsou nám skrze ně předkládána, výrazně ovlivňují to, jak společnost danou problematiku vnímá. Aktuálním tématem, které se v pravidelných intervalech v médiích objevuje, je novelizace protikuřáckého zákona o zákazu kouření v restauracích a barech, která byla Poslaneckou sněmovnou schválena 9. 12. 2016. V teoretické části se práce věnuje klíčovým pojmům, jejichž vysvětlení je nutné pro pochopení její koncepce. Definiuje masová média a stručně popíše jejich roli v utváření veřejného mínění a nastolování agendy pro veřejnou politiku. Dále se věnuje pojmu tabáku, počátkům a vývoji jeho užívání i formám konzumace. Popisuje účinky a důsledky kouření, legislativu regulující v ČR užívání tabáku a pro lepší orientaci v tématu se věnuje statistikám užívání tabáku v ČR i EU včetně postojů, které veřejnost k problematice zaujímá. Cílem práce je popsat obraz tabáku a jeho uživatelů, který je masovými médii vytvářen. K tomu je využito kvantitativní obsahové analýzy. Ta se zaměřuje na tři nejčtenější celostátní seriózní deníky – MF Dnes, Právo a Lidové noviny, jejichž články věnující se problematice tabáku analyzuje z období 1. 1. 2016 až 30. 6. 2016. Zjišťuje, jaké předem určené charakteristiky se v nich objevují, jaké vlastnosti a významy jsou v nich přisuzovány tabáku, jeho užívání nebo s kým je nejčastěji spojován. Celkem bylo analyzováno 371 textů věnujících se tématu tabáku a výsledky analýzy jsou prezentovány pomocí tabulek. Texty byly vyhledávány na základě klíčových slov za pomoci serveru Newton Media. Výzkumné otázky jsou

zodpovězeny v kapitole „Shrnutí zjištění výzkumu“, na kterou navazuje diskuze propojující teoretická východiska s výsledky analýzy.

1. Teoretická část

1.1 Masová média

Výrazem „masová média“ označujeme periodický tisk, knihy, rozhlasové a televizní vysílání, veřejně dostupné informace na internetových stránkách atd. [Jiráková, Köpplová 2009: 21]. Masovým médiem je i server Youtube či sociální sítě jako Facebook a Instagram. Jak však uvádí John B. Thompson v knize Média a modernita, termín „masová“ je zavádějící. Vyvolává totiž představu obecnosti skládajícího se z velkého množství lidí. Existuje přitom mnoho médií, jejichž publikum je specializované a málo početné, například různé odborné časopisy. Termín „masová“ by neměl být chápán pouze ve vztahu k početnosti publika, ale především ve vztahu k dostupnosti médií. *„Důležitým poznatkem o povaze masové komunikace není to, že nějaké určité množství jedinců (nebo konkrétní část populace) přijímá příslušné produkty, ale spíše to, že tyto produkty jsou v zásadě dostupné obrovskému množství velmi rozdílných příjemců“*. Dalším důvodem, proč může být označení „masová“ zavádějící, je to, že naznačuje masu pasivních a homogenních jedinců [Thompson 2004: 26]. V tomto duchu kritizovala „masovou kulturu“ a vliv médií na společnost Frankfurtská škola, která ji považovala za produkt kulturního průmyslu. „Masová kultura“ je dle jejích představitelů komercializovaná, monopolní, vynucuje si poslušnost masy lidí a *„zná už jen uhlazené lidi. (...) Totalita masové kultury vrcholí v požadavku, že nikdo nemá být jiný, než je ona“*, a lidé masové kultuře přitakávají, *„protože vědí nebo tuší, že se zde naučí způsobům, které potřebují jako pas v monopolizovaném životě“* [Adorno 2009: 25-59].

Přijemci mediálních produktů v moderním světě ale nejsou pouze nečinní pozorovatelé, kteří mediální sdělení přijímají bez jakéhokoliv kritického myšlení. Proces příjmu informací z médií je složitější a zahrnuje jejich interpretaci i způsob, jak jedinci zapojují tyto informace do svého života. Média zprostředkovávají komunikaci, která se však od té „tradiční“ mezilidské liší. V sociální interakci mezi individui je komunikační výměna většinou dialogická a dvousměrná, jeden jedinec něco řekne a

druhý na to odpoví. Masová komunikace je převážně jednosměrná. Sdělení je vyráběno jedním souborem individuí a přenášeno k ostatním. Příjemci mediovaných sdělení se nachází v prostředí, které je z hlediska času i prostoru vzdálené kontextu, ve kterém sdělení vzniklo. Z toho důvodu nejsou úplně komunikačními partnery, ale účastníky „*strukturovaného procesu symbolického přenosu*“ [Thompson 2004: 27].

Masová komunikace je charakteristická tím, že zahrnuje určité technické a institucionální prostředky pro šíření a produkci obsahů. Média využívají technologických inovací, které umožňují produkovat jejich obsah. Zároveň jsou závislá na řadě institucí a institucionálních sítí (tzv. mediální průmysl), které průběžně formují to, jak média pracují. Další její charakteristikou je komodifikace symbolických sdělení, které zhodnocuje a přisuzuje sdělením určitou hodnotu, často ekonomickou. Sdělení se tak stávají „symbolickým zbožím“ a mohou být předmětem tržního obchodu. Příkladem komodifikace může být placená inzerce v časopise, předplacení kabelové televize nebo prodej knihy. Třetí charakteristikou masové komunikace je fakt, že vytváří zlom mezi produkcí symbolických sdělení a jejich příjmem. Jak je psáno výše, kontext vytváření určitých sdělení je časově i prostorově oddělen od kontextu, ve kterém jsou přijímány, přičemž příjemci mají omezenou možnost do procesu produkce zasahovat. Čtvrtou charakteristikou je dostupnost sdělení v čase a prostoru. Díky internetu máme přístup k obrovskému množství informací, které můžeme vyhledávat do minulosti – není například problém přečíst si nějaký článek z roku 2010. Posledním charakteristickým rysem je obíhání symbolických sdělení ve veřejnosti. Mediální sdělení (denní tisk, televize...) jsou ve společnosti distribuovány ve velkém množství, „kolují“ a jsou dostupné široké veřejnosti [Thompson 2004: 28-31].

Díky technologickému pokroku jsou média v dnešním globalizovaném světě schopna produkovat sdělení či reagovat na aktuální dění ve společnosti s neuvěřitelnou rychlostí. Pokud kdekoliv na planetě dojde k události, která je vyhodnocena jako závažná (teroristický útok, přírodní katastrofa apod.) a zasluhující pozornost médií, je možné celou situaci sledovat „online“¹. Média dokáží o společenských událostech nejen

¹ Příkladem mohou být teroristické útoky v Paříži v noci ze 13. na 14. 11. 2015, na které reagovala média po celém světě. Zahájila nepřetržité informování o situaci a věnovala jí prostor v podobě speciálních vysílání, pořadů či článků. Média také hrála velice důležitou roli ve vyjadřování podpory a solidarity ostatních zemí vůči Francii. Silná byla reakce na sociálních sítích, skrze které se šířil hashtag PrayForParis, Facebook nabízel dočasnou změnu profilové fotky v barvách francouzské vlajky. Pařížský tisk reagoval na útoky titulními stránkami obsahujícími slova jako „masakr“, „horor“, či „válka“ [CNN 2015]

informovat, ale také je utvářet². Paradoxně se ale uvažuje nad tím, že jedinec se věnuje mediálně komunikační aktivitám na úkor mezilidské komunikace a je do mediální komunikace tak vtažen, až je od ostatních jedinců izolován [Jiráček, Köpplová 2009: 22].

Masová média jsou zdrojem obrazu sociální reality, která formuje naši sociální identitu. Každý z nás je do určité míry formován obsahem médií a tím, co nám pravidelně sdělují [McQuail 1999: 4]. Média mají velký vliv na utváření veřejného mínění a hrají velkou roli ve fenoménu „sociálních bublin“, kterému se blíže věnuje následující kapitola.

1.1.1 Masová média a jejich role v utváření veřejného mínění

Média jistě patří k jednomu z nejdůležitějších zdrojů informací o dění ve společnosti, a to i o dění politickém. Formují veřejné mínění a nastolují agendu, v rámci které přisuzuje veřejnost určitým tématům společenskou důležitost. Role médií v utváření veřejného mínění a nastolování agendy spočívá v ovlivňování významnosti určitých témat – toho, jaký počet lidí si na témata vytvoří vlastní názor [McCombs 2009: 27]. Pojem veřejné mínění označuje „*kolektivní názor individuí, která jsou skupinově propojena svými cíli, ambicemi, potřebami, ideály či názory*“ [Kopecký 2013: 220-221]. To naznačuje, že má velkou moc v počátečních fázích veřejně politického cyklu (vymezení problému a nastolování agendy). O veřejných věcech se většinou dozvídáme skrze média, protože mnoho problémů a témat, které nás zajímají, nám není dostupná z naší osobní zkušenosti. „*O téměř všech zájmech ve veřejné agendě platí, že se občané zabývají zprostředkovanou skutečností, realitou poskládanou ze zpráv novinářů*“ [McCombs 2009: 25]. Důležitou roli ve veřejném mínění hraje vlastní zájem individuí. Veřejné mínění jakožto soubor názorů na téma, které se individuí dotýká, by nepřetrvávalo dlouhou dobu, pokud by nezahrnovalo vztah k vlastnímu zájmu člověka. Katalyzátorem při utváření veřejného mínění je veřejná diskuze, ve které mají důležitou roli opinion leaders. Jedná se o vůdčí či charismatické osoby, které mají schopnost veřejné mínění utvářet a formovat. Jsou to informovaní lidé, kteří se zajímají o společenské dění, sledují masová média a mají výborné argumentační, přesvědčovací a organizační schopnosti, avšak jejich cíle tak vznešené být nemusí. Tito

² V dnešní době lze ve virtuálním světě sociálních sítí vytvářet události, kterých se lidé v „reálném“ světě účastní.

lidé umí vyhodnocovat informace, která jsou jim (nejen) masovými médii zprostředkovávána a vytvořit názor, který zaujme okolí. Opinion leaders lze rozdělit na formální a neformální. Formální (power leaders) jsou volení zástupci a nositelé oficiálních prohlášení, neformální názorový vůdci jsou lidé, kteří mají autoritu a jsou populární v určité oblasti a u určité skupiny lidí [Kopecký 2013: 220-221]. Termín opinion leaders byl poprvé použit Paulem Lazarsfeldem, Bernardem Berelsonem a Hazel Gaudetovou v roce 1940 v rámci výzkumu The People's Choice, který zkoumal utváření postojů a volebního chování v průběhu americké prezidentské předvolební kampaně. Studie odhalila „*roli aktivních lidí ovlivňujících názory svého okolí*“, kteří jsou svým okolím dotazováni na názor nebo okolí poskytují radu v určité oblasti. Autoři výzkumu zpochybnili teorii zázračné střely (silver bullet theory)³ a přišli s hypotézou dvojestupňového toku komunikace. Dle ní „*se informace z masových médií šíří ve dvou fázích, nejprve od médií k názorovým vůdcům (opinion leaders) a poté od nich prostřednictvím osobní mezilidské komunikace (interpersonal communication) k jejich následovníkům (opinion followers)*“ [Jeřábek 2014: 267-272]. Teorii masové komunikace a vlivu masových médií se věnoval i Robert K. Merton ve výzkumech Masové přesvědčování (Mass Persuasion)⁴, Vzorce vlivu (Patterns of Influence)⁵ či Americký voják (American Soldier)⁶ [Jeřábek 2014: 295-325].

Průzkumem veřejného mínění se v České republice věnuje výzkumné oddělení Sociologického ústavu – Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM). V roce 2009 uskutečnilo opakované šetření sledující „*Jak veřejnost vnímá pravdivost a úplnost zpráv českých médií*“. Výzkum zjišťoval, jak respondenti hodnotí zpravodajství vybraných českých médií na základě pravdivosti a úplnosti informací, které poskytují. Do šetření byly zařazeny celoplošné televize a jejich hlavní zpravodajské relace (ČT 1, ČT 24, Prima, Nova), hlavní celostátní deníky (MF Dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny, Právo, Haló noviny, Blesk), veřejnoprávní i soukromé rozhlasové stanice s největším okruhem posluchačů (Čro1 Radiožurnál, Impuls, Frekvence 1, Evropa 2) a některé internetové servery s největší návštěvností (Idnes.cz, Novinky.cz, Aktualne.cz, Super.cz, Ihned.cz, Lidovky.cz). Výsledky ukázaly, že vybraná média jsou z hlediska pravdivosti informací hodnocena naprostou většinou respondentů příznivě. Výjimkou je

³ Teorie předpokládající „*přímé rovnocenné působení masových médií na všechny příjemce jejich sdělení*“ [Jeřábek 2014: 268].

⁴ Komunikační studie, která popisovala okolní vliv na prodej válečných obligací [Jeřábek 2014: 295].

⁵ Studie zaměřující se na dva typy vlivných lidí, tzv. *locals & cosmopolitans* [Jeřábek 2014: 295].

⁶ Výzkum, ve kterém se zkoumalo působení promítaného filmu na vojáky [Jeřábek 2014: 298-299].

bulvární deník Blesk, jehož zprávy označila více jak polovina respondentů (55 %) za nepravdivé. V rámci pravdivosti a úplnosti médií byla nejlépe hodnocena televize ČT 1, deník MF Dnes, rozhlasová stanice Čro1 Radiožurnál a server Idnes.cz. U internetových zpravodajských serverů však převládala odpověď „neví, nedokáže posoudit“, což souviselo se sledovaností těchto zpravodajských platforem⁷ [Červenka 2009: 1-2]. V roce 2017 můžeme předpokládat, že sledovanost internetových médií se oproti roku 2009 navýšila a tudíž by si na ně více respondentů umělo utvořit názor. Dále se průzkumem veřejného mínění věnuje například agentura Median⁸.

Server Lidovky.cz učinil v roce 2016 projekt, který pomocí sociální sítě Facebook mapoval, z jakých médií sledují zpravodajství sympatizanti jednotlivých politických stran a uskupení. Bylo vybráno šestnáct facebookových stránek, které reprezentují politické proudy (Piráti, Blok proti islamizaci, TOP 09 apod.) z různých oblastí politického spektra. Jednotlivé strany a hnutí byly rozděleny dle zpráv o extremismu bezpečnostního odboru ministerstva vnitra na systémové a antisystémové. Zároveň server sledoval celkem 44 stránek publikujících zpravodajský obsah (Lidovky.cz, DVTV, Protiproud, ParlamentniListy.cz, iDNES.cz atd.). V průzkumu se zjišťovalo, jací facebookoví uživatelé dali profilům politických stran a jednotlivým publikovaným mediálním příspěvkům „like“. Byl tedy vytvořen průnik množiny uživatelů, kteří pomocí „like“ označili facebookový profil strany či hnutí, s množinou uživatelů, kteří „líbí se mi“ označili jednotlivá média. Vzorek činil více než 368 000 uživatelů. Dle výsledků projektu sledují příznivci systémového uskupení (tradičních stran) mainstreamová média (DVTV, ČT24, iDNES...), zatímco příznivci antisystémových stran a hnutí sledují alternativní zdroje informací jako Eurozprávy, Protiproud nebo Parlamentní Listy. Společnost je rozdělena na různé politické tábory, kterým média často slouží jako prostředek komunikace a vyjadřování svých názorů. Projekt ukázal, že „*Češi žijí v sociálních bublinách, v nichž se navíc navzájem utvrzují o správnosti vidění svého světa*“ [Zelenka, Málek, Šulek, Korčíš 2016].

V rámci problematiky tabáku slouží masová média také jako platforma, skrze kterou se ve společnosti šíří různé tabákové a anti-tabákové kampaně. To v dnešní době

⁷Idnes.cz, Novinky.cz, Aktualne.cz, Super.cz, Ihned.cz, Lidovky.cz.

⁸ Agentura se věnuje kontinuálnímu měření čtenosti a poslechovosti médií. Měření čtenosti probíhá od roku 1994 a zahrnuje 250 tištěných titulů na vzorku 25 000 respondentů ročně. Jsou do něj zařazeny hlavní tituly denního tisku, časopisů a vybrané televizní stanice. Měření poslechovosti probíhá od roku 2006 a zahrnuje veškeré české celoplošné, regionální a lokální rozhlasové stanice. Vzorek obsahuje 30 000 respondentů ročně [Median 2016].

platí zejména pro sociální média, která jsou využívána jako potencionální komerční kanál. V roce 2014 proběhl výzkum, který analyzoval marketingové aktivity 70 populárních značek cigaret rozdělených do dvou skupin dle jejich ceny. Analýza byla realizována na serverech Facebook, Youtube a Wikipedia a používala názvy značek jako klíčová slova. Dle dat získaných za období od 3. do 10. března 2014, 43 ze 70 cigaretových značek vytvořilo 238 facebookových fanouškovských stránek, 46 značek bylo identifikováno na Wikipedii a přes 120 000 pro-tabákových videí spojovaných s 61 cigaretovými značkami bylo nalezeno na serveru YouTube. Nejpoužívanějším kanálem tedy byl server Youtube, poté Wikipedia a Facebook. Pro-tabákové stránky na Facebooku byly efektivnější v získávání pozornosti uživatelů než ty anti-tabákové – měly cca 1000 sledovatelů, zatímco anti-tabákové měly okolo 32 sledovatelů. Z 35 nejvlivnějších fanouškovských stránek s tabákovou tematikou 43 % přispívalo k podporování tabáku. Výzkum také popsal strategie, které pro-tabákové stránky používají. Jednou z nich je zobrazování cigaret spolu se sexuálním podtextem⁹ - obrázky mužů a žen kouřících cigarety, či skrze kouřící zvířata¹⁰ a kreslené postavy. To pomáhá propagovat kouření cigaret jako módní a zábavné. Další fanouškovské stránky se například zaměřují na podporu prodeje a obsahují URL odkaz internetového obchodu tabáku¹¹ [Liang, Zheng, Zeng, Zhou, Leischow, Chung 2015]. V menší míře jsou v sociálních médiích přítomny i anti-tabákové kampaně jako *ShishAware* (kampaň spoléhala na Facebook, Twitter a YouTube), *Picture Me Smokefree* (probíhalo na síti Facebook), *Tweet2Quit* (probíhalo na sociální síti Twitter) a *Smoking Selfies* (monitorování tabákového chování skrze sociální síť Instagram, generování fotek na základě tagu „smoke“ a „smoking“) [Wrzosiński 2015].

1.1.2 Masová média a nastolování agendy pro veřejnou politiku

Masová média se v dnešním světě stala neodmyslitelnou součástí politiky. Mají jak roli regulátora, který aktivně vstupuje do veřejně politického procesu, tak roli „neustranného“ zprostředkovatele poznatků a informací. Média nám zprostředkovávají informace o tom, co se kolem nás děje, ale také poskytují veřejnosti témata, o kterých má přemýšlet [Potůček 2016: 43]. Kromě zprostředkovávání informací novináři také

⁹ Například stránka *GirlsSmoking* [Liang, Zheng, Zeng, Zhou, Leischow, Chung 2015].

¹⁰ Například stránka *AnimalsSmokingDurrys* [Liang, Zheng, Zeng, Zhou, Leischow, Chung 2015].

¹¹ Stránky *Smokefreeonline* a *Hookah-shisha* [Liang, Zheng, Zeng, Zhou, Leischow, Chung 2015].

veřejnost upozorňují na důležité události a témata. Významnost určitého tématu média dokáží ukázat mnoha způsoby – hlavní zprávou na titulní straně, velikostí nadpisu, délkou zprávy, pozicí zprávy ve vysílání a délkou jejího trvání apod. Veřejnost tyto „náznaky“ vnímá a po určité době začne sama označovat za důležitá ta témata, na která je kladen důraz v médiích. Novináři, editoři a vedoucí zpravodajství tak mají velkou moc, jelikož *„každý den vybírají a zveřejňují zprávy, čímž zaměřují naši pozornost a ovlivňují, která denní témata vnímáme jako nejdůležitější. Schopnost ovlivňovat významnost témat ve veřejné agendě se označuje jako schopnost zpravodajských médií nastolovat agendu“*. Aby se nějaké téma stalo významným i pro sféru politiky, je důležité, aby ho za významné považovala veřejnost a zaměřila na něj svou pozornost [McCombs 2009: 26-27]. Agendu lze chápat jako sadu veřejných problémů seřazených podle důležitosti. Agenda se v průběhu času neustále proměňuje, buď z důvodu, že je problém vyřešen, nebo už se nenachází v „krizovém“ stavu a jeho řešení tedy není tak urgentní jako v době, kdy vstoupil do agendy. Další možností je, že si společnost na původně „krizový“ stav zvykla a už není vnímán jako urgentní, nebo se objevily nové problémy, které jsou naléhavější [Kalvas, Váně, Štípková, Kreidl 2012: 5]. To naznačuje, že mezi tématy, která se mají objevit v agendě, panuje velká konkurence. V určitém období existují desítky témat, která spolu soupeří o zájem veřejnosti, protože *„žádná společnost a její instituce se nedokážou věnovat většímu množství témat najednou“*. Prostor jednotlivých agend je tak omezen [McCombs 2009: 71].

Masová média hrají kritickou roli v utváření politiky, a to zejména v počáteční fázi veřejně-politického procesu, kterou je již zmíněné nastolování agendy. Dokáží nastolit agendu, která je posléze přijata a řešena tvůrci politik a dalšími aktéry [Soroka, Lawlor, Farnsworth, Young 2013: 204]. V procesu nastolování agendy se společnost shoduje na tom, které veřejné problémy jsou prioritní a je třeba je přednostně řešit [Kalvas, Váně, Štípková, Kreidl 2012: 4]. Proces obsahuje rozpoznání (identifikování) a vymezení politického problému. V prvním kroku je důležité, že je sociální problém definován a došlo k rozhodnutí, že k jeho řešení je potřeba intervence státu. V druhém kroku je agenda rozpoznaného a definovaného problému zvažována širokou veřejností. V rámci nastolování agendy se tedy sociální problém stává problémem politickým [Werner 2007: 45-48]. Sociální problém se stane problémem veřejně-politickým, pokud může být nějak řešen pomocí nástrojů veřejné politiky. Nastolení a vymezení veřejně politického problému však nutně neznamená, že dojde k jeho uznání, tedy přijetí nějaké

koncepce, programu nebo usnesení na půdě politických stran / vlády, přijetím nových zákonů, rozpočtovým opatřením atd. [Potůček 2016: 93-96].

Nastolování agendy v médiích lze rozdělit do dvou stupňů. Nastolování agendy prvního stupně se zaměřuje na udělování statusu a zvyšování image určité osoby, čímž dochází ke zvyšování její významnosti a intenzivní mediální pozornosti, které se jí dostává. Druhým stupněm je nastolování agendy atributů. Tento stupeň je často spojován s konceptem rámcování, který označuje buď konkrétní rámec mediálního obsahu, nebo proces rámcování, vznik rámců a jejich pronikání z masových médií na veřejnost. Rámec lze v mediální agendě definovat jako ústřední organizační myšlenku „zpravodajského obsahu, která mu dává kontext a napovídá, co je tématem, a to tak, že selektuje, zdůrazňuje, zamlčuje a komentuje“. Pokud v mediální agendě „rámcujeme“, tak vybíráme a zdůrazňujeme konkrétní atributy (vlastnosti / znaky) v souvislosti s určitým objektem (osobou, veřejným tématem). V textu vybíráme určité aspekty vnímané reality a zvyšujeme jejich významnost tak, že je prosazována konkrétní definice problému, jeho vysvětlení či jeho doporučovaného řešení atd. [McCombs 2009: 131-133].

1.2 Tabák – počátky užívání a jeho vývoj

Pojem tabák je „základem“ analýzy, která je v této práci prováděna. Označení *tabák* se používá jak pro rostlinu, tak i pro produkty z jejích listů. Tato rostlina pochází z Ameriky a pěstuje se ve více než 120 zemích světa [The World Bank 2015].

Tabák je již dlouho součástí každodenního života mnoha lidí po celém světě. Kouření tabáku bylo poprvé zaznamenáno u amerických indiánů. Později se díky jeho oblíbenosti dostal i do Evropy, kam ho přivezl Walter Raleigh za vlády královny Alžběty I. [Kindersley 1996: 24]. V Evropě se kouřily hlavně dýmky a doutníky, i když stále ojediněle.

První větší rozmach tabákového průmyslu nastal až s příchodem cigaret, které v podstatě vynalezli žebráci ze Sevilly, když si balili do papíru nedopalky doutníků. Základy masového užívání tabáku přišly až kolem roku 1900. Tehdy se dalo vyrobit kolem 200 cigaret za minutu, oproti tomu dnešní stroje jsou schopné vyprodukovat až desítky tisíc cigaret za minutu. Taková výroba ve finále představuje tisíc cigaret ročně na jednoho člověka, a to včetně dětí, žijících na této planetě [Králíková 2015: 13]. Od té

doby se objevovaly různé vynálezy podporující masovou produkci cigaret, až roku 1914 přišla první klasická cigareta značky Camel [Zhou, Gilman 2006: 180]. První studie na problematiku tabáku se začaly objevovat až v 60. letech 20. století. V této době bylo publikováno několik studií¹², které se vesměs shodovaly v tvrzení, že kouření je původcem drtivé většiny plicních onemocnění, včetně rakoviny plic. Od této doby je kouření považováno za prokazatelně zdraví škodlivé a reakce na něj se podstatně změnily [Doll, Hill 1954: 1529].

V dnešním světě je v rozvinutých zemích užívání tabáku většinou na ústupu, mnoho z těchto zemí má strategie, které by měly eliminovat prodej tabákových výrobků. Ovšem v Asii a Africe je tabákový rozmach teprve na začátku a tudíž opatření podobná těm v rozvinutých zemích budou teprve následovat [WHO 2013].

1.3 Formy konzumace tabáku

Tabák lze užívat mnoha způsoby a je vhodné je v rámci tématu bakalářské práce rozlišit. Základní dělení obsahuje hořící a bezdýmnou formu konzumace, bezdýmná forma se dále člení na šňupací a orální tabák. Samostatnou kategorií tvoří elektronické cigarety neboli vapování nikotinu, což je poměrně nová forma užívání a s kouřením tabáku má společné pouze to, že se inhaluje a spaluje nikotin.

1.3.1 Hořící formy tabáku

Vodní dýmka

Vodní dýmka či *hookah*, *shisha* a *vodnice*, je forma často užívaná v rámci nějaké společenské akce. Kouření vodní dýmky je typické ve skupině více lidí, z toho důvodu se tato forma stala i socializačním prvkem a ve světě existuje mnoho čajoven a barů, které se specializují na její poskytování. Vodní dýmka příjemně voní, má velmi vlhký tabák a kouř se filtruje přes vodu. Voda vzduch ale nefiltruje, pouze ho zchladí [Akl, Gaddam, Gunukula, Honeine, Jaoude, Irani 2010: 834-857]. Díky tomu se kouř dostává do plic lépe než horký a člověk natáhne kouře mnohem více než by natáhl z cigarety (až dvakrát více) [Zaatari, Chami, Zaatari 2015: 31-43]. Zároveň škodliviny z kouření vodní

¹² Doll and Hill, 1950, 1952; Levin, Gold-Stein, Gerhardt, 1950; Mills, Porter, 1950; Schrek, Baker, Ballard, Dolgoff, 1950; Wynder, Graham, 1950; McConnell, Gordon, Jones, 1952; Koulumies, 1953;

dýmky jsou stejně nebezpečné jako kouření cigaret, jenže kuřák vodní dýmky škodlivin přijímá mnohem více než z cigarety [American Lung Association 2007: 2]. Ve vodní dýmce se nespaluje přímo tabák, ale uhlík, který hoří nad ním. Výsledkem je mnohem hustší kouř, který se může rovnat desítkám cigaret. Dalším znakem, když kouříte v čajovně vodní dýmku, je většinou vyměnitelný náhubek (pokud se tak opravdu děje). Ten se používá proto, že kouření vodní dýmky je typické ve skupině více lidí, kteří si náhubek vedoucí z hadice, respektive vodní dýmky, předávají mezi sebou. Náhubek k omezení šíření infekce ale zdaleka nestačí, musela by se měnit dokonce i hadice, což se téměř ve všech případech nedělá [Cobb a kol. 2010].

Dýmky a doutníky

Doutník je pevně srolovaný svazek vyrobený z usušeného a fermentovaného tabákového listu. Vyrábějí a dodávají se v několika tloušťkách a délkách¹³. Rozdíl mezi kouřením cigaret a doutníků či dýmek tu je, ale velice minimální. Kouř z doutníků nebo dýmek se sice nevdechuje přímo do plic, jako u cigaret, ale je ovšem silnější a tudíž má zase vyšší riziko vzniku nemoci v ústní dutině [Králiková 2015: 24]. Je i prokázané, že pravidelní kuřáci doutníků (kteří kouří 1-2 doutníky denně) vykazují nárůst míry úmrtnosti o 2 % ve srovnání s nekuřáky¹⁴, ale bohužel nejsou stanoveny míry rizika pro ty, kteří kouří výjimečně [National Cancer Institute 2010]. Navzdory tomu ke konci 20. století doutníky výrazně stouply v oblíbenosti jak u mužů, tak u žen, a opět často značí vyšší sociální postavení u toho, kdo doutník kouří [Eriksen, Mackay, Schluger, Gomeshtapeh, Drope 2015: 22-23].

Cigarety

Nejznámější formou přijímání nikotinu je kouření cigaret. Nikotin se z cigaret dostává do těla a mozku velmi rychle, zároveň je to ale nejnebezpečnější cesta k jeho příjmu [Proctor 2011: 485]. Cigarety obsahují stovky karcinogenních látek [Eriksen, Mackay, Schluger, Gomeshtapeh, Drope 2015: 22-23]. Ačkoliv za poslední desítky let prošly velkým zdokonalením, snížení jejich toxicity se v tomto vývoji ale výrazně neprojevuje [Proctor 2011: 737]. Aditiva, která mimo jiné lákají i mladé lidi (např.

Sadowsky, Gilliam, Cornfield, 1953; Wynder, Cornfield, 1953; Breslow, Hoaglin, Rasmussen, Abrams, 1954; Watson, Conte, 1954.

¹³ Druhy jako: cigarillos, double coronas, cheroots, stumpen, chuttas, dhuntis

¹⁴ Cigar Smoking: Overview and Current State of the Science. David M. Burns (1998). Dostupné z: http://cancercontrol.cancer.gov/Brp/tcrb/monographs/9/m9_1.pdf

příchutě) tvoří až 1/10 váhy tabáku, který je v cigaretě obsažen. Na trhu se již dlouho objevují i cigarety „light“, které mají mít údajně nižší obsah toxických látek [Gray 2014: 128-136]. Později se ovšem tento výraz v některých zemích zakázal, v Evropské unii direktivou z roku 2001 [Králíková, Kozák 2003: 35], protože s nižším obsahem jedovatých látek v cigaretě neměl a nemá nic společného. Reklama kuřákovi téměř říkala, že když bude kouřit cigarety „light“ nebo „mild“, že vlastně nekouří, a tím pomáhá svým plicím. Výraz „light“ byl nahrazen zlatými stříbrnými nebo bílými barvami krabiček cigaret, které mají připomínat „čistší“ formu kouření. Na krabičkách se dříve uváděly údaje, které sdělovaly hodnotu dehtu, CO₂ a nikotinu [Králíková 2015: 26]. Avšak od května 2016 je v ČR novelou zákona o potravinách a tabákových výrobcích zakázáno tyto údaje uvádět. Tabáková směrnice EU, ze které legislativa čerpá, totiž tvrdí, že se díky těmto údajům kuřáci mylně domnívají, že kouří méně škodlivě [Novotný 2016].

1.3.2 Bezdýmné formy tabáku

Šňupací tabák

Tento tabák je v podobě prášku, je vyroben z rozdrčeného tabákového listu a šňupe se nosem, buďto přímo ze hřbetu ruky, koncem prstu nebo speciálním šňupacím zařízením¹⁵. Díky přijímání nosem je náběh nikotinu do těla mnohem rychlejší než např. u cigaret, avšak jeho účinek o to dříve odezní. Šňupací tabák je tradičně vyráběn i v několika příchuťích, které se přimíchávají do tabáku. Šňupání tabáku pochází z Ameriky a v Evropě se praktikuje již od 17. století. Výroba šňupacího tabáku probíhá v několika krocích a výsledný tabákový prášek je povětšinou ukládán ve speciálních úložiscích po dobu několika měsíců nebo let, aby dosáhl výsledné chuti a kvality, kterou daný výrobce požaduje [Evens 2015: 14-17].

Žvýkáci a orální tabák

Takový tabák se nazývá *smokeless*, je to tabák buďto nařezaný, tomu se říká *moist snuff*, nebo porcovaný, ten se nazývá *snus*. Snus vypadá jako malý sáček čaje, který je naplněný tabákovou drtí a užívá se umístěním pod dolní ret, kde se udržuje 10 až 30 minut a není potřeba jeho šťávy plivat. Oproti tomu *snus*, který se v ústech žvýká,

¹⁵ Šňupe se zpravidla množství přirovnávané ke kuličce špendlíku a nádechem jako kdyby si člověk přičichoval ke květině.

není umístěn v sáčku, a proto je potřeba jeho šťávy plivat [Northerner 2016]. I když se takový tabák nevdechuje, pořád pro člověka představuje riziko, protože obsahuje kancerogenní a další jedovaté látky. Prodej orálního tabáku utrpěl velkou ztrátu, když byl v roce 1992 zakázán ve všech zemích EU s výjimkou Švédska. Poté v roce 2001 a 2014 byl zákaz znovu potvrzen, opět s výjimkou Švédska, které je ze zákazu osvobozeno z historických důvodů [Tobacco Tactics 2015]. Tento druh tabáku poměrně často užívají sportovci, kteří se díky němu necítí tolik unavení a lépe se koncentrují. Například mezi baseballisty podle MLB¹⁶ ale tento trend v poslední době klesá, i kvůli tomu, že se sami sportovci začali cítit jako špatný příklad pro děti, které je sledují při sportovních utkáních na stadionech nebo v televizi a mnohdy je napodobují jako své vzory [Urban 2008].

1.3.3 Elektronické cigarety, „vapování nikotinu“

Elektronická cigareta je systém zahřívající tekutinu, která je v takové cigaretě obsažena. Tato tekutina obsahuje nikotin a je povětšinou ochucená. Samotný systém nemá s cigaretou tolik společného, spíše by se měl označovat jako *inhalační systémy nikotinu bez hoření*, anebo jako *vapování*. Na trhu se tzv. e-cigareta objevila v roce 2004. V roce 2015 je na trhu přítomno 500 značek s více než 7000 příchutěmi. V dnešní době neexistují skoro žádná omezení nebo regulace elektronických cigaret, i když je prokázáno, že některé z nich obsahují toxické látky nebo „přepalují“ jejich obsah, čímž přirozeně dochází k nežádoucím vlastnostem vapování [Tobacco Control Legal Consortium 2014]. I přes to, že se elektronické cigarety nedají považovat za skoncování s kouřením, mají jisté výhody. Mezi ně patří například to, že taková cigareta nehoří, nezůstávají po ní nedopalky, nemohou zapálit okolní předměty a nenutí ostatní k pasivnímu kouření. Publikace z posledních let potvrzují funkčnost elektronických cigaret a tvrdí, že skutečně můžou zbavit závislosti. Na druhou stranu nejsou regulovány tolik jako klasické cigarety, jak již bylo řečeno [Etter 2015: 32]. Hrozí u nich riziko používání dětmi, předávkování nikotinem nebo zvýšení závislosti [Králíková 2015: 28-30].

Mimo výše zmíněných forem konzumace tabáku existují i méně časté formy, jako bidi¹⁷ a kretek¹⁸.

¹⁶ Major League Baseball

¹⁷ Bidi je cigareta původem z Indie, skládá z menšího množství tabáku, je ručně zabalená do listu temburni (druh eбенy) a svázaná tenkým provázkem. Je velmi malá, ale obsahuje více toxických látek a

1.4 Kouření – účinky a důsledky

Kouření je naučené chování, které se osvojuje zpravidla několik měsíců nebo i let a dá se rozdělit na aktivní a pasivní [Králíková, Kozák 2003: 23]. Aktivním kouřením rozumíme dobrovolné přijímání tabákového kouře příslušnou formou konzumace tabáku, oproti tomu pasivním kouřením rozumíme nedobrovolné vdechování tabákového kouře, který je produkován v naší blízkosti. V následujících kapitolách budou popsány účinky a důsledky aktivního i pasivního kouření, které se u lidí objevují.

Stejně tak, jak dlouho si člověk osvojuje kouření, trvá i případná léčba závislosti. Tu lze rozdělit na dva druhy, a to sice: psychosociální a fyzickou (drogovou) [Králíková, Kozák 2003: 23].

1.4.1 Účinky

V minulosti kouření doutníků a dýmek nemělo takový význam jako dnes. Díky občasnému užívání této drogy se daný jev nepovažoval za zdravotní riziko. V důsledku kouření se mohou objevit akutní účinky (intoxikace), v podobě lokálního podráždění, průjmu, bolesti hlavy atd. Začínající kuřák si ale rychle vytvoří toleranci vůči těmto nežádoucím účinkům.

Již bylo zmíněno, že na kouření si lze vypěstovat závislost, většinou je buď psychosociální, nebo fyzická. Většinou lidé začínají kouřit v nějaké sociální skupině lidí, kteří kouří. Když se člověk často nachází v obklopení jiných kuřáků, cítí se mezi nimi příjemně. Člověk se přizpůsobuje svému okolí a podlehne návykům, které pravidelně sleduje kolem sebe. Zde nelze popřít, že kouření lidi sblížuje, zabavuje nás v bezvýhodné situaci, pomáhá překonat stud, zaměstná naše ruce, „zabije“ čas [Králíková, Kozák 2003: 23-24]. Tzv. sociální závislost později přechází i v závislost

oxidu uhelnatého než klasická cigareta [Eriksen, Mackay, Schluger, Gomeshtapeh, Drope 2015: 22-23]. V mnoha zemích, včetně České republiky, je výroba a prodej bidi zakázán. Jedná se o první tabákový výrobek, který byl zakázán institucí Food and Drug Administration [Castillo 2014].

¹⁸ Kretek je cigareta povětšinou s hřebíčkovou příchutí. Název je odvozen od praskajícího zvuku hořícího hřebíčku [Zhou, Gilman 2006: 140-143]. Velmocí v kouření kretek je Indonésie, kde zaujímá až 93% tamního tabákového trhu [Chen 2013: 1-20]. Obsahuje řadu toxických látek a eugenol, který má anestetický účinek, což umožňuje natáhnout kouř hlouběji do plic a kuřákovi více uškodit na zdraví [Eriksen, Mackay, Schluger, Gomeshtapeh, Drope 2015: 22-23].

psychickou¹⁹, kdy už si nezapálíme jen ve společnosti, ale i v těžších psychických situacích. Poté si kuřák zapaluje rutinně, například po určité činnosti [Králíková, Kozák 2003: 24]. Člověka někdy nutí kouřit fixace spojení cigarety a nějaké činnosti, ne čistě fyzická závislost²⁰. Nejpochoptitelnější vysvětlení pro nekuřáky bývá to, že lidé bývají psychosociálně závislí na samotné cigaretě jakožto předmětu, který drží v ruce, zapalují ho a působí jako někdo zajímavější [Králíková, Kozák 2003: 24].

Rostlina tabáku přirozeně obsahuje látku nikotin, která způsobuje závislost. Tato látka je obsažena v cigaretách, doutnících a ostatních tabákových výrobcích, dokonce i kouř z hořícího tabáku obsahuje nikotin [Centers for Disease Control and Prevention 2014]. V současné době, vyjma alkoholu, není jiná droga, která by byla dostupná téměř všude, byla naprosto legální a společensky přijatelná [Králíková, Kozák 2003: 59-61]. Nikotin se do těla dostává sliznicí v dutině ústní nebo plicemi a následně se okamžitě dostává do určitých míst v mozku, kde působí na nervový systém. Účinek nikotinu se na těle projevuje sníženou chutí k jídlu, zlepšením nálady, zvýšením tepu a krevního tlaku [MedlinePlus 2015]. Většinou malá dávka nikotinu dokáže člověka povzbudit, dopomůže mu k lepšímu soustředění. Vysoká dávka nikotinu člověka uklidní [Králíková, Kozák 2003: 60]. V případě kuřáka, který je na nikotinu již závislý, se při jeho vysazení objevují příznaky jako je neklid, zlost, nesoustředěnost, nespavost, chuť k jídlu, úzkost a průjem [MedlinePlus 2015]. Doba trvání těchto příznaků abstinence je individuální, ale většinou se pohybuje od 20 do 90 dnů [Králíková, Kozák 2003: 61-62]. U dlouhodobého kuřáka mohou v menším měřítku takové příznaky nastat i v případě, kdy sníží počet cigaret nebo začne kouřit jejich slabší formu [MedlinePlus 2015].

1.4.2 Důsledky

Užívání tabáku je viditelné po celém světě a přináší s sebou mnoho důsledků. Nikdo dlouho netušil, co vše kouření způsobuje. První zmínky o škodlivosti kouření se objevily v Německu, kdy v polovině 20. století byly publikovány dvě práce prokazující fakt, že kouření výrazně podporuje vznik rakoviny plic [Wynder, Graham 1950: 329-336; Doll, Hill 1950: 739-748]. V následujících letech byly publikovány další příbuzné

¹⁹ Rozdíl mezi sociální a psychickou závislostí spočívá v tom, že už si člověk vytvořil rituály nebo zvyk v určitých situacích, kdy kouří sám, již ne v obklopení jiných kuřáků. Taková situace může být například jízda autem, cigareta po práci, po jídle, po sexu, při kávě apod. [Králíková, Kozák 2003: 24].

²⁰ Fyzická závislost je závislost přímo na látce – nikotinu. Fyzicky závislých kuřáků je kolem 85%, takový kuřák vykouří 10-15 cigaret denně a první cigaretu si zapálí do hodiny po probuzení [Králíková, Kozák 2003: 24].

práce, které jsou již uvedeny v kapitole 1.3. Dnes již takových prací máme přes 200 tisíc [Králíková 2015: 13].

O škodlivosti kouření lze slyšet mnoho, proto uvedu pár statistik. Kouření napadá téměř každý orgán v našem těle, způsobuje mnoho nemocí a obecně ničí kuřákovu zdraví [U. S. Department of Health and Human Services 2014: 870, Benjamin 2010: 13]. V minulém století zemřelo vlivem kouření 100 milionů lidí a v našem století to bude minimálně 1 miliarda²¹. Není tedy divu, že kouření způsobuje více úmrtí než následující faktory úmrtí dohromady: HIV, nelegální užívání drog, pití alkoholu, nehody motorových vozidel a nehody spojené s použitím střelné zbraně [Mokdad, Marks, Stroup, Gerberding 2004: 1238-1245]. Téměř 9 z 10 lidí, kteří zemřou na rakovinu plic, během života pravidelně kouřili [Benjamin 2010: 7]. Kuřáci (obou pohlaví) v Norsku, kteří zemřeli po roce 2000, by žili o 11 let déle, než kdyby nekouřili. V České republice by taci žili dokonce o 14 let déle [Peto, Lopez, Honchao, Boreham, Thun 2015: 134].

Kouření je značně populární i mezi mladými lidmi a je již známo, že začít kouřit v nízkém věku v budoucnu poškozuje tělo více než u těch, kteří začali později [U. S. Department of Health and Human Services 1994: 7]. Proto u kuřáků, kteří začali v brzkém věku pravidelně kouřit, se pravděpodobněji může objevit rakovina nebo jiná onemocnění. Mají až třikrát rychlejší srdeční tep nebo například vyšší pravděpodobnost vzniku psychických problémů [Arday, Giovino, Schumlam, Nelson, Mowery, Samet a kol. 1995: 111-116].

Ohledně kouření obecně se stále více řeší problém pasivního kouření. Je to hlavně proto, že kouř z cigaret a jiných tabákových výrobků obtěžuje nekuřáky na všech možných místech a kouření už zdaleka není tolerováno tolik, jako v minulosti [U. S. Department of Health and Human Services 2014: 27]. Proto práce popisuje, jak působí pasivní kouření na nekuřáky, kteří se vdechování cigaretového kouře mnohdy mohou těžko ubránit.

Vinou kouření každý rok zemře 6 milionů lidí, z toho 600 tisíc lidí vinou pasivního kouření [Oberger, Jaakkola, Woodward, Peruga, Pruss-Ustun 2011]. Pasivní kouření je popisováno jako vdechování tabákového kouře z cigarety, doutníku nebo dýmky, které člověk sám nekouří. Je stejně škodlivé jako kouření aktivní, avšak stejně tak záleží na vdechnuté dávce kouře. Z toho vyplývá, že aktivní kuřák kouří ve srovnání

s pasivním kuřákem stále mnohem více. To ale nic nemění na tom, že pasivní kuřák má podle našich zákonů právo na čistý vzduch, takové opatření můžeme vidět například na pracovištích [Králíková, Kozák 2003: 32].

Hořící cigareta v popelníku sice kouří méně, než v případě vdechnutí kuřákem, ale při nižší teplotě hoření se uvolňuje více škodlivin, než při natažení. Bohužel pasivnímu kouření jsou často vystaveny děti, které vdechování kouře snášejí hůře než dospělí. Je normální, že se u dítěte, které vdechuje kouř v domácnosti nebo například v automobilu, mohou objevit různé zdravotní problémy. Nejčastější je infekce dolních dýchacích cest, onemocnění středního ucha, astma a bakteriální meningitida [Black 2016: 6]. V České republice zemře každý rok cca 18 tisíc lidí z důvodu nemoci způsobené kouřením [Tobacco Atlas 2015]. Z toho většinu zastupují kardiovaskulární nemoci, nikoliv rakoviny plic. Je nutné vzít v úvahu, že tato úmrtí jsou výsledkem kouření před desítkami let, nevíme ale jak a kdy přijdou nemoci dnešní mladé generace, nehledě na to, že se objevuje stále více nemocí, které mají souvislost s kouřením [Carter, Abnet, Feskanich a kol. 2015: 631-640].

1.5 Legislativa České republiky v kontextu regulace užívání tabáku

V České republice nefunguje totální zákaz reklam a ani zákaz prodeje tabákových výrobků na některých místech [Tobacco Atlas 2015].

Ještě donedávna byl velký rozdíl v krabičkách cigaret, které se prodávaly u nás a v jiných státech. Stačilo vycestovat po Evropě a mohli jsme si všimnout reálných fotografií na krabičkách, které kuřákům ukazují možné následky kouření. Zřejmě je každému jasné, že takový obrázek na krabičce cigaret je mnohem více odstrašující než nápis „Kouření může zabíjet“, který se (a s ním všechna další upozornění) od doby zavedení nijak nezměnil. Ovšem 20. května 2016 vstoupila v platnost v celé EU i v České republice evropská tabáková směrnice, která zavedla regulace tabákových výrobků i do českých zákonů. Směrnice zavádí právě povinné obrázky zobrazující možná onemocnění nebo následky kouření a zároveň zakazuje prodej cigaret s příchutěmi (s výjimkou mentolových) [Petr 2016].

Opatření veřejné politiky ohledně tabákových výrobků u nás lze porovnat s Austrálií, která je uváděna jako nejlepší příklad, co se týče opatření ohledně užívání a

²¹ Z toho 80% tvoří muži. In World Lung Foundation/American Cancer Society. The Tobacco Atlas.

prodeje tabákových výrobků. Například varovné obrázky a texty v Austrálii zabírají 83% krabičky, u nás je to 65% (ještě nedávno pouhých 35%, to se týká pouze varovných nápisů, nikoliv obrázků). Největším rozdílem je ale standardizované balení krabiček, které díky tomu vypadají všechny naprosto identicky a je na nich k vidění vlastně jen upozornění na možné následky v důsledku kouření, na rozdíl od toho v České republice stále poměrně velkou část celkového povrchu krabičky zaujímá z velké části jméno a logo výrobce [Tobacco Atlas 2015].

Legislativa týkající se tabáku v České republice je nyní velmi aktuálním tématem, i když se jím naši zákonodárci zabývají již přes 25 let [Tabák a právo 2016]. Masová média, která jsou součástí této práce, nás informují o zákazu kouření v poměrně vysoké frekvenci. V této kapitole bude stručně a zároveň chronologicky popsáno, jak se legislativní vývoj zákazu kouření v ČR vyvíjel.

Od roku 1989 se zákaz kouření, vesměs ve společných prostorech a restauračních zařízeních, různě „přehazoval“ ve sněmovně tak, že se ve finále absolutně neblížil protikuřáckému zákonu z roku 2016.

Prvním větším krokem kupředu bylo v roce 2003 podepsání Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku, přičemž se smluvní strany úmluvy zavázaly k přijetí různých opatření, která poskytují ochranu před vystavením tabákovému kouři ve vnitřních prostorách pracovišť, v MHD, a dle uvážení na dalších veřejných místech [Tabák a právo 2016].

V roce 2005 v Senátu o jeden hlas neprošla ratifikace Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku, stalo se tak hlavně z důvodu většiny senátorů ODS²².

Později roku 2009 Poslanecká sněmovna schválila návrh zakazující kouření ve vnitřních prostorách společného stravování hostinské činnosti, vyjímaje stavebně oddělené prostory ke kouření s dostatečným odvětráváním dle požadavků stanovených předpisy²³. Zákon byl ale nakonec schválen v pozměněném znění kdy provozovatel má povinnost označit, zda je podnik kuřácký, nekuřácký, či stavebně oddělen²⁴. Tím se

Dostupné z: www.tobaccoatlas.org.

²² Sněmovní tisk 920, 4. volební období (<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=920&O=4>); 101. hlasování Senátu na 6. schůzi, páté funkční období, 23. 6. 2005; (<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=5208&O=5>).

²³ <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=142>

²⁴ 138. hlasování Poslanecké sněmovny na 59. schůzi, 10. 6. 2009; kdo hlasoval „ANO“, hlasoval pro zrušení zákazu kouření (<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=49950>).

v podstatě smazával rozdíl mezi kuřáckou a stavebně oddělenou provozovnou [Tabák a právo 2016].

V roce 2010 vstoupilo zrušení zákazu kouření v restauracích a zavedla se povinnost označit prostor jako kuřácký či nekuřácký, jak se stalo již v roce 2009 a jak to funguje dodnes²⁵.

Následně v roce 2012 Česká republika již ratifikovala Rámcovou úmluvu Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku, avšak změny v právním řádu nenastaly²⁶.

Jak už bylo v práci řečeno, v roce 2013 je Česká republika již jediným státem EU, kde se v restauračních zařízeních kouří bez jakýchkoliv omezení²⁷.

V červnu 2016 byl schválen návrh zákona, který zakazuje kouření ve vnitřních prostorách stravovacích podniků. Zákon se ale nevztahuje na vodní dýmky a e-cigarety²⁸.

9. prosince 2016 Poslanecká sněmovna schválila návrh zákazu kouření v restauracích z června 2016. Návrh zakazuje kouřit ve vnitřních prostorách stravovacích provozoven, vyjímaje vodní dýmky. V tento moment návrh putuje do Senátu a jeho účinnost je stanovena na 31. 5. 2017²⁹ [Tabák a právo 2016].

1.6 Užívání tabáku v EU a České republice

V rámci užívání tabáku je vhodné porovnat data za Evropskou unii a Českou republiku. V porovnání s Afrikou, Amerikou, západním Pacifikem, východním Středomořím a jihovýchodní Asií má Evropa nejvyšší prevalenci kouření tabáku mezi dospělou populací a nejvyšší prevalenci užívání tabáku mezi adolescenty [WHO 2015].

²⁵ Zákon č. 305/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Sněmovní tisk 421, 6. volební období (<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=421>).

²⁷ Zpráva Komise o implementaci doporučení Rady ze dne 30. 11. 2009 o nekuřáckém prostředí (http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/smoke-free_implementation_report_en.pdf).

²⁸ Databáze KPL, PID KORNAAF9BFV5 (<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNAAF9BFV5>); sněmovní tisk 828, 7. volební období (<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=828>).

²⁹ Schválený pořad a stav projednávání 53. schůze PSP, 7. volební období (<http://www.psp.cz/sqw/ischuze.sqw?o=7&s=53>); 295. hlasování Poslanecké sněmovny na 53. schůzi, 9. 12. 2016, kdo hlasoval „ANO“, hlasoval pro výjimku pro stavebně oddělené prostory (<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=64869>); 351. hlasování Poslanecké sněmovny na 53. schůzi, 9. 12. 2016, kdo hlasoval „ANO“, hlasoval pro schválení návrhu zákona (<http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=64925>).

Problémem v užívání tabáku u mladistvých je jeho dostupnost. Dle zprávy ESPAD z roku 2015 zaměřující se na užívání tabáku, cigaret a jiných drog u mladistvých v Evropě (15-16 let), pro více jak 60 % studentů ESPAD³⁰ je velice jednoduché si cigarety obstarat, pokud by chtěli. Nejjednodušší je to pak v České republice (80 %), Rakousku (79 %), Lichtenštejnsku (77 %) a Dánsku (76 %). Více jak polovina evropských studentů nikdy nekouřila (54 %) a méně než čtvrtina (21 %) z výzkumného vzorku jsou kuřáci (tzn., kouřili v posledních 30 dnech). Více než 10 % však uvedlo, že v posledních 30 dnech kouřilo každý den, a to zejména v Bulharsku, Chorvatsku, Itálii, Lichtenštejnsku a Rumunsku. Nejnížší procento každodenních kuřáků bylo zjištěno u Albánie, Islandu, Moldavska a Norska (méně jak 5 %). Celoživotní prevalence³¹ byla mezi chlapci a dívkami téměř stejná, 47 % pro chlapce a 44 % pro dívky [ESPAD 2015: 12-13]. Míra celoživotní prevalence u kouření cigaret se u ESPAD zemí pohybuje mezi 16 % a 66 %. Nejvyšší míra prevalence je v České republice (66 %) a nejnižší na Islandu. V 15 z 35 zkoumaných zemí více jak polovina studentů alespoň jednou zkusila kouřit [ESPAD 2015: 36]. Trendem je pokles celoživotního a denního užívání cigaret z 67 % v roce 1995 na 47 % [ESPAD 2015: 12-13].

Jak ukazuje studie ESPAD, Česká republika má v rámci evropských zemí nejvyšší míru celoživotní prevalence a sehnat cigarety je pro mladistvé velice jednoduché. I zde však míra nekuřáků stoupá, od roku 2012 do roku 2015 došlo k nárůstu nekuřáků z 64 % na 66 % a to zejména mezi muži. Statistiky jsou tvořeny na základě výzkumu realizovaného společností Ipsos a FSV UK. 24 % respondentů uvedlo, že kouří každý den nebo téměř každý den a zbytek dotázaných uvedl, že kouří pouze několikrát za měsíc (4 %) či naprosto výjimečně (6 %)³² [Ipsos 2015: 3]. Za rok 2013 bylo dle předešlého výzkumu Ipsosu a FSV UK v České republice celkem 53 % kuřáků ve věku

³⁰ The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Populaci pro výzkum tvoří běžní studenti, kterým bylo 16 v kalendářním roce studie, a jsou přítomni ve škole v den jejího realizování. Ze vzorku byli vyřazeni studenti speciálních škol a tříd pro mentálně postižené. Data byla získávána skrze dotazníky. Celkem se studii zúčastnilo 96 043 studentů z 35 zemí: Albánie, Rakousko, Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Faerské ostrovy, Finsko, bývalá Jugoslávie, Francie, Gruzie, Řecko, Maďarsko, Island, Irsko, Itálie, Litva, Lichtenštejnsko, Lotyšsko, Malta, Moldavsko, Monako, Černá Hora, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Švédsko a Ukrajina [ESPAD 2015: 12].

³¹ Prevalence znamená užívání určité návykové látky v populaci během určitého období. Celoživotní prevalence udává počet lidí v populaci, kteří mají s látkou zkušenost kdykoliv během svého života [Alkohol-alkoholismus.info 2016].

³² Sběr dat pro výzkum probíhal metodou CASI (respondenti byli dotazováni skrze online panel společnosti Ipsos). Vzorek obsahoval 1009 respondentů z celé České republiky a byl reprezentativní pro populaci ČR starší 18 let. Výzkum navazuje na výzkum postojů Čechů ke kouření z roku 2012 [Ipsos 2015: 4].

18-22, z toho 27 % kouří každý nebo skoro každý den, 11 % občasně a 15 % příležitostně. Za nekuřáky se z respondentů považuje 47 %, tedy méně než polovina. Co se týče počátků užívání, většina pravidelných kuřáků s kouřením začala, když jim bylo méně než 16 let. Celkově začne v nezletilosti pravidelně kouřit 79 % kuřáků. Průměrný věk vyzkoušení první cigarety je 14 let, přitom dříve vyzkoušejí kouření cigaret chlapci, ale dívky začínají dříve pravidelně kouřit. Čím dříve začne dítě s pravidelným kouřením cigaret, tím je pravděpodobnější, že zůstane pravidelným kuřákem – respondenti, kteří začali kouřit před 16. rokem života, vykazovali vyšší míru pravidelného kouření než ti, kteří začali s pravidelným kouřením později (mezi 16. -18. rokem života). Mladí kuřáci pochází nejčastěji z rodin, kde se kouří, anebo dříve kouřilo a roli hraje také vzdělání, přičemž mezi vysokoškoláky je pravidelných kuřáků méně než u lidí se základní školou, vyučením a SŠ s maturitou. Zajímavé jsou údaje o místech kouření cigaret, které řeší i protikuřácký zákon. 64 % mladých kuřáků nejčastěji kouří v restauracích, barech, diskotékách a klubech a 73 % z příležitostných kuřáků pak pouze v těchto podnicích. V rámci výzkumu byla mladistvým (18-22 let) položena i otázka na protikuřácký zákon, který byl v roce 2013 projednáván. V té době 30 % z respondentů, kteří začali kouřit před 18. rokem života, uvedlo, že kdyby byl v platnosti zákaz kouření, vůbec by s kouřením cigaret nezačali [Ipsos 2013: 1-8].

Celkově v naší zemi kouří přes 2 miliony lidí [Peto, Lopez, Honchao, Boreham, Thun 2015: 134]. Užívání tabáku v České republice se také věnuje studie Státního zdravotnického ústavu [Sovinová, Csémy 2016]. Tato studie uvádí, že v naší populaci kouří 24,1 % lidí (muži = 27,3 %; ženy = 21,1 %). Zároveň platí pravidlo, že čím mladší věková skupina, tím více kuřáků (15-24 let = 35,3 %; 25 – 44 let = 27,4 %; 45 – 64 let = 23,1 %; 65+ let = 11, 8 %) [Sovinová, Csémy 2016: 4 – 5].

Užívání tabáku se věnuje i statistický úřad EU. Poslední výsledky jsou z roku 2008, přičemž další aktualizace přijde v březnu 2017. Tyto statistiky se zaměřují na pravidelné kuřáky (kouří každý den). Výzkum, jehož výsledky budou uvedeny, se soustředil na kuřáky starší 15 let. Jak je tomu i v ČR, obecně v EU kouří více muži než ženy, je tomu tak dokonce ve všech 16 zkoumaných státech. Mezi 16 státy EU, na které se výsledky vztahují, je míra kouření u Slovinska na 19 %, Belgie, Malty a Slovenska a Kypru 26 %, Estonska, Maďarska a Lotyšska 28 %, Bulharska 29 % a Řecka 32 %. Nejvíce mužů kouří v Lotyšsku (46 %) a nejvíce žen kouří v Řecku (26 %). Nejmenší rozdíl mezi

muži a ženami je v Belgii (4 %) [Eurostat 2016]. Postoje k tabáku, jeho užívání a uživatelům v kontextu regulace kouření.

Masová média mají důležitou roli ve zprostředkovávání reklamního obsahu společnosti, a to se týče i tematiky tabáku. Kontinuální šetření „Postoje české veřejnosti k reklamě“ realizované agenturou Factum Research na vzorku 1005 obyvatel ČR starších 15 let prokázalo, že postoje k reklamě na cigarety patří spolu s alkoholem, léky a potravinovými doplňky mezi citlivá témata. U reklam na cigarety měli v porovnání s ostatními zmíněnými produkty respondenti nejvyhraněnější názor a 29 % z nich by si přálo reklamy s touto tematikou naprosto zakázat. 33 % dotázaných by povolilo reklamu na cigarety jen s určitými omezeními a 34 % zastávalo názor, že takové reklamy není třeba nijak omezovat, přičemž jsou benevolentnější muži a mladší věkové kategorie [Marketing Journal 2015].

Postojům k tabáku v kontextu regulace kouření se zabýval výzkum³³ FSV UK a agentury IPSOS z roku 2015, který zkoumal postoje ke kouření v restauračních zařízeních. Šetření navazovalo na výzkum z roku 2012, dle kterého vadilo kouření v restauračních zařízeních 52 % populace. V roce 2015 již kouření v restauracích, kavárnách, hospodách a barech vadilo 62 % populace a 78 % si přálo zákaz kouření v restauracích. Kouření vadí více vysokoškolsky vzdělaným lidem (76 %) než lidem s nižším vzděláním. 40 % dotázaných Čechů bylo rozhodně pro zavedení zákazu kouření v restauracích [Ipsos 2015: 1-6]. Dle výzkumu³⁴ z předešlé spolupráce Ipsosu a FSV UK v roce 2013 zaměřujícího se na mladé lidi ve věku 18-22 let, 87 % z dotázaných vadí, že je jejich oblečení po návratu z restaurace / baru / klubu / diskotéky cítit kouřem, 77 % by z finančních důvodů vadilo žít s kuřákem či kuřačkou, 62 % se s kuřákem / kuřačkou nerado líbá, 52 % by s dotyčným člověkem nechtělo mít dítě a stejné procento si myslí, že kouřením si člověk potřebuje něco dokazovat. Co se týče postojů rodičů, u mladých pravidelných kuřáků ví 90 % jejich rodičů, že kouří. 42 % rodičů - nekuřáků se snaží svým dětem cigarety vymluvit, a to především příležitostným kuřákům. Obecně však dle výzkumu všem rodičům (nekuřáci i kuřáci – alespoň jeden / dřívější kuřáci - alespoň jeden) kouření u jejich dětí vadí, ale nechávají to být [Ipsos 2013: 9-10]. Tento výsledek však může být zkreslen tím, že tyto odpovědi byly získávány od samotných dětí. Kdyby se výzkum zaměřil v této otázce i na jejich

³³ Viz předchozí poznámka.

³⁴ Sběr dat probíhal metodou CASI (respondenti byli dotazováni skrze online panel společnosti Ipsos) a vzorek obsahoval 1006 respondentů z celé ČR ve věku 18.22 let [Ipsos 2013: 11].

rodiče, mohlo by vyplynout, že to tak úplně „nenechávají být“, jen si s danou situací neumí poradit a neví jak ji řešit.

Zákaz kouření v restauračních zařízeních byl podporován i samotnými kuřáky, podporovalo ho 39 % každodenních kuřáků, 67 % občasných a 79 % příležitostných kuřáků. Předešlý výzkum z roku 2012 ukazuje, že je pro ně kouření v restauraci doplňkem a podniky navštěvují zejména kvůli jídlu, pití, přátelům a atmosféře. Kouření v restauraci je opravdu důležité pouze pro čtvrtinu kuřáků a po zavedení zákazu kouření v ČR by nemělo dojít k poklesu návštěvnosti a dle propočtů ČSÚ by zákaz kouření měl přinést 3-6 % nárůst návštěv v restauracích. S tím souvisí i nárůst tržeb, který by na restauračtérském trhu přinesl až 6 miliard korun³⁵ [Ipsos 2015: 1-6].

Pro lepší utvoření názoru na to, jaký dopad bude mít na trh zákaz kouření v restauracích a barech v ČR, je dobré se podívat na situaci v zahraničí, kde zákaz již platí. Tu mapuje metaanalýza³⁶ 39 studií ekonomických dopadů zákazu kouření v restauracích a barech z roku 2014 ve Spojených státech, Austrálii, Kanadě, JAR, Argentíně, Mexiku, Německu, Irsku a Norsku. Její výsledky ukazují, že pohostinství po zavedení protikuřáckého zákona celkově nezaznamenalo žádné výrazné ztráty ani přírůstky, avšak rozdílné ekonomické dopady byly zaznamenány u různých typů podniků, kdy nejvíce klesly tržby barům (o 6 %) a restauracím (o 2 %) [Cornelsen, McGowan, Currie-Murphy, Normand: 2014: 720-725]. Ve Velké Británii implementovalo zákaz kouření v uzavřených veřejných prostorech jako první Skotsko v roce 2006. Výzkum z roku 2010 realizovaný společností CR Consulting v rámci kampaně Save Our Pubs and Clubs (Zachraňte naše hospody a kluby) ukázal, že od roku 2006 do roku 2010 zavřelo více než 700 skotských barů. Za příčinu je uváděn protikuřácký zákon a levné ceny alkoholu v supermarketech. Pokles počtu barů začal již před uzákoněním zákazu kouření, ale zákaz měl výrazný dopad a zrychlil tempo poklesu. Výzkum byl ale kritizován například generální ředitelkou nadace Ash (Action on Smoking and Health) Scotland, která se snaží snížit rizika a škody způsobené tabákovým průmyslem. Dle ní studie opomněla další faktory ovlivňující bary a hospody

³⁵ Toto tvrzení má i své odpůrce. Dle článku na serveru Peníze.cz by hospodským a majitelům podniků nemělo být slibováno, že jim zákaz pomůže a výzkum Ipsosu a FSV UK je studentský projekt obsahující „mlžící“ důkazy a neúplné informace [Kašpárek 2015].

³⁶ „Metaanalýza je statistická analýza kvantitativních výsledků většího počtu studií za účelem jejich integrace“ [Hendl 2016: 376]. Studie byly identifikovány skrze systematické vyhledávání v databázích a screening relevantních studií a článků. Využívaly data o prodeji, zaměstnanosti atd., na základě kterých byl vyhodnocován dopad zákazu kouření [Cornelsen, McGowan, Currie-Murphy, Normand: 2014: 721-722].

– změny v sociálních návycích, ceny surovin a energií či pokles prodeje [BBC: 2010]. Důležitý je také fakt, že výzkum byl zadán organizací bránící hospodská zařízení, bary a kluby a je naopak kritizován organizací zastávající ne-tabákovou společnost. Výše zmíněné pouze potvrzuje, že v problematice tabáku existuje mnoho aktérů, zájmových skupin a koalic, které spolu „soupeří“ v možném vlivu na politická rozhodnutí.

2. Praktická část

2.1 Cíl práce, hlavní výzkumné otázky a hypotézy

Cílem práce je popsat obraz tabáku a jeho uživatelů, který je masovými médii vytvářen. Zjistit, jakým způsobem vybraná média o tabákové problematice referují a jaké významy tabáku přisuzují. K zjištění cíle práce byly stanoveny níže uvedené výzkumné otázky a hypotézy, které budou zodpovídaný v závěru práce.

Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jakou povahu bude mít obraz tabáku ve sledovaných médiích?

Výzkumná otázka č. 2: Bude v médiích na tabák nahlíženo jako na problém legislativy nebo spíše jako na problém týkající se zdravotních komplikací?

Výzkumná otázka č. 3: Jací uživatelé budou nejčastěji v textech zmiňováni?

Hypotézy

Hypotéza č. 1: Vzhledem k ratifikaci Rámcové úmluvy o kontrole tabáku³⁷ v ČR roku 2012 se dá očekávat, že díky postupné denormalizaci kouření budou média o kouření referovat spíše negativně [Vokurková 2012].

Hypotéza č. 2: Na tabák bude nahlíženo spíše jako na problém týkající se zdravotních komplikací než jako na problém legislativy.

Hypotéza č. 3: Nejčastěji budou jako uživatelé zmiňováni dospělí.

2.1.1 Deskriptivní výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumná otázka č. 4: S jakými účinky bude nejčastěji spojována akutní intoxikace?

Výzkumná otázka č. 5: Na co se zaměřuje kritika obsažená v článcích?

Výzkumná otázka č. 6: Jak jsou články nejčastěji zaměřeny?

Výzkumná otázka č. 7: Jak často jsou v článcích zmíněny děti?

Výzkumná otázka č. 8: Je více článků z prostředí České republiky nebo ze zahraničí?

Výzkumná otázka č. 9: S čím jsou nejčastěji spojovány důsledky dlouhodobého užívání?

Výzkumná otázka č. 10: Jaký druh trestné činnosti je nejčastěji spojován s tématem tabáku?

Výzkumná otázka č. 11: Jaké povahy je nejčastěji ladění titulku?

Výzkumná otázka č. 12: Jaké významy jsou v textech přikládány tabáku, jeho uživatelům a užívání?

Výzkumná otázka č. 13: Jak často je v kritice zmiňován politik nebo prezident?

Výzkumná otázka č. 14: Na jakých stranách se budou nejčastěji nacházet sledované články?

Hypotéza č. 4: Akutní intoxikace bude nejčastěji spojována s psychickými účinky.

Hypotéza č. 5: Nejčastějším terčem kritiky bude politika a zákony.

Hypotéza č. 6: Články se budou nejčastěji zaměřovat na protidrogovou politiku.

Hypotéza č. 7: Děti budou v článcích zmíněny v 10 % sledovaných článků.

Hypotéza č. 8: Velmi pravděpodobně bude velká většina z prostředí České republiky.

Hypotéza č. 9: Dlouhodobé užívání bude mít za nejčastější důsledky zdravotní problémy.

Hypotéza č. 10: Nejčastější trestná činnost bude v článcích výroba.

Hypotéza č. 11: Ladění titulku kvůli povaze tabáku bude většinou působit negativně.

Hypotéza č. 12: Nejčastější význam tabáku v článcích bude přisuzován ohrožení zdraví/života.

Hypotéza č. 13: K poměru ke kritice politiky bude prezident zmíněn okrajově.

Hypotéza č. 14: Články budou většinou na titulní straně.

³⁷ Rámcová úmluva o kontrole tabáku nás zavazuje např. k regulaci cen cigaret, tabákové reklamy, zřízení nekuřáckých prostorů, obrázků na krabičkách cigaret atd. V roce 2012 jsme byli 174. státem, který tento

2.2 Metodologie

Pro bakalářskou práci se jeví jako nejvhodnější metoda kvantitativní obsahové analýzy. Ta „je kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek“ [Schulz 2004: 30]. Tento druh analýzy je vhodný z důvodu, že je v práci analyzováno větší množství textů a zaměření je na celkový obraz tabáku a jeho uživatelů v masových médiích. Obsahová analýza je strukturovaný a selektivní proces, který se odvíjí od sociálněvědní metody měření a kvantifikace. V takovém procesu se zkoumá medializovaný obsah, který je závislý na několika znacích. Pro tuto metodu je charakteristická vysoká míra strukturovanosti a s tím spojená vysoká ověřitelnost,³⁸ která je dána přísně formulovanými pravidly během rozboru textu. Díky kvantitativnímu charakteru metody lze zpracovat větší množství textů, které se následně analyzují. Výhodou je i dobrá přehlednost výsledků analýzy, které se dají znázornit různými grafy a tabulkami [Schulz 2004: 29-30].

Práce s texty obecně je oproti práci s respondenty mnohem výhodnější. Text se oproti respondentovi v průběhu času nemění a je nereaktivní. Na druhou stranu texty ztrácí svou kontextualitu a s tím i možnost ověřitelnosti, zda text byl opravdu myšlen tím nebo jiným způsobem [McQuail 1999: 306-310]. Konečnou fází obsahové analýzy je kvantitativní popis medializovaných obsahů [Schulz 2004: 31].

2.3 Proces vypracování kvantitativní obsahové analýzy

Elementární postup analýzy se dá shrnout do pěti kroků. Při provádění metody kvantitativní obsahové analýzy je důležité nejdříve zvolit vzorek obsahu, poté si určit kategorie, určit si jednotku analýzy obsahu, umístit obsah do připraveného rámce (podle frekvence výskytu zvolených jednotek) a nakonec vyjádřit výsledky [McQuail 1999: 308-309].

Celková příprava analýzy začíná určením výběrového souboru. Výběr je prováděn ve čtyřech částech jdoucích po sobě: 1) vybereme si, jaká média budeme analyzovat, 2) jaké obsahy budeme ve vybraných médiích analyzovat 3) za jaké časové období budeme mediální obsahy sledovat, 4) a je nutné si definovat mediované

protokol ratifikoval [Vokurková 2012].

³⁸ Ověřitelnost např. při sekundární analýze.

obsahové jednotky (kódovací jednotky³⁹). Nejlepší je najít způsob, jakým lze lehce rozpoznat mediované obsahy, jak takový obsah co nejlépe segmentovat a jaké indikátory při hledání v obsahu využít [Schulz 2004: 35].

V rámci analýzy je důležité, abychom opravdu měřili to, co měřit chceme. Takovému požadavku se říká validita. Reliabilita (česky spolehlivost) znamená to, že metoda užitá při analýze a její dokumentace, by měly být zpracovány tak, aby se jiný pracovník při použití stejné metody na identickém obsahu dobral stejných výsledků. To vyplývá ze skutečnosti, že výsledky nesmí být závislé na pohledu pracovníka, který analyzuje obsah stejnou metodou [Schulz 2004: 34].

Proměnné musíme před analýzou striktně definovat. V případě, že pracujeme ve větším týmu, je nezbytné pracovníky kvalitně zaškolit, aby kódovali správným a stejným nebo alespoň dost podobným způsobem. To předchází možným chybám ve výzkumu. Reliabilita se dá později zkontrolovat srovnáním kódování dvou nebo více pracovníků.

Koeficient shody se počítá vzorcem: $SK=2S/(K1+K2)$ ⁴⁰. Hodnota SK se pohybuje mezi 1 a 0 (absolutní shoda a žádná shoda). Za dostatečné jsou považovány kódy, u kterých je hodnota alespoň 0,7 a více. [Schulz 2004: 47].

Obsahy medializovaných celků, které jsou podrobeny analýze, identifikovány a zaznamenávány číselnými hodnotami, se nazývají kódy. Kódování je proces převedení sledovaných faktorů do formy (čísel), které lze kvantifikovat. Je to dvoustupňový proces. První stupeň je rozčlenění medializovaných obsahů na jednotlivé prvky neboli kódovací jednotky. Takové jednotky se pak v druhé fázi popisují za pomoci striktně určených kategorií [Schulz 2004: 39-41].

Je důležité přesně určit jednotlivé znaky. Hodnotám (položkám) definovaných znaků jsou přiřazovány číselné hodnoty (povětšinou jedna hodnota, ale i více) které značí přítomnost nebo i kvalitu jednotlivých obsahů [Sivek 2004].

Výzkumník si musí stanovit kódovací jednotku mediální informace představující určitou položku v našem analyzovaném obsahu. Paradoxně je výhodou, když si jednotky určí tak, jak by to udělal i naprosto nezkušený laik. Dají se potom snáze určit a spolu s tím narůstá i reliabilita kódování. Čím menší jednotka je stanovena, o to

³⁹ Kódovací jednotka je částí mediovaného celku, který měříme. Taková jednotka je ve finále hlavní podmínkou pro konečné hodnocení výsledků [Schulz 1998: 41-42].

⁴⁰ S je počet stejných kódů u jedné proměnné. K1 udává počet kódů proměnné prvního kódovače, K2 je totéž u druhého kódovače [Schulz 1998: 47].

preciznější, avšak o to komplikovanější bude proces analýzy [Schulz 2004: 40-41]. V elektronických médiích jsou tyto jednotky povětšinou definovány časem a u tištěných médií prostorem [Schulz 2004: 39].

Při vypracovávání obsahové analýzy je také nutné rozlišovat dva typy proměnných. Existuje identifikační a analytická proměnná. Identifikační proměnná umožňuje kdykoliv v médiích vyhledat příspěvky, které už podlehly nějaké analýze. S pomocí identifikační proměnné lze tedy spolehlivě identifikovat jednotlivé příspěvky. Používá se hlavně při kontrole nebo při opakované analýze stejného materiálu [Schulz 2004: 43]. Analytická proměnná slouží k odpovědím na dané téma. Z důvodu její abstraktnosti je nezbytné převést ji na jasnější znak. Znaky se musí přesně určit tak, abychom v analýze měřili přesně to, co opravdu měřit chceme [Schulz 2004: 44].

Číselné hodnoty přidělené jednotlivým charakteristikám slouží k jejich pojmenování, mohou ale ukazovat i pořadí mezi určitými jevy (ordinální škála) anebo mohou být „pravými“ hodnotami (metrická škála). Číslo, které je určitému znaku přiděleno, je pouze velmi stručný popis charakteru daného znaku (nominální proměnná). Tudíž například v případě, že chceme ukázat pořadí mezi určitými jevy, tak použijeme ordinální škálu. V jiném případě, když chceme znázornit přesnou hodnotu (například délka článku), použijeme metrickou škálu [Schulz 2004: 42-43].

Důležitým nástrojem je v obsahové analýze kódovací kniha a záznamový arch, který je výzkumníkem pro účel analýzy vytvořen. Kódovači, kteří pracují na analýze, mají pokyny obsažené v kódovací knize. Ta neslouží pouze jako návod pro kódovače, ale i jako určitý nástroj, který umožňuje analýzu prověřit nebo např. zhodnotit, například opakovaním analýzy jinými zájemci. Každá proměnná má definovaný název, definici, podrobný pracovní návod a hodnoty s danými číselnými kódy. Kódovací kniha obsahuje všechny kódy, které jsou uspořádány tak, aby odpovídaly postupně všem krokům analýzy. Takové kódy se následně zaznamenávají do předem připravených záznamových archů nebo do tzv. počítačové masky [Schulz 2004: 45-46].

2.4 Obsahová analýza obrazu tabáku a jeho uživatelů v masmédiích

Pro obsahovou analýzu byly vybrány texty prostřednictvím serveru Newton Media, který mají studenti Univerzity Karlovy k dispozici. Kódy, které byly využity pro vyhledání sledovaného souboru, byly přizpůsobeny kódům z výzkumu z roku 2004

s názvem „Užívání a uživatelé tabáku v kontextu analýzy mediálních zpráv“ [Brachová, Miovská, Miovský 2004].

Veškeré texty, které jsou v práci analyzovány, pochází z článků v denním tisku a jejich podtitulů. Každý článek se musí analyzovat a odlišit od ostatních příslušnými identifikačními znaky, jako je název článku nebo datum. V článcích, které tvořily výběrový soubor, byly kódovány předem určené hodnoty sledovaných kategorií. Ty se zaznamenávají do záznamového archu, který později slouží ke zjišťování souvislostí a vyhodnocování výsledků.

Všechny články byly kódovány podle hodnot kategorií v kódovací tabulce⁴¹. Každá hodnota znázorňuje určitou vlastnost článku, podle které se později tvoří výsledky. Tabulka byla vytvořena pomocí programu Excel, a do ní byly zaznamenány sledované kódy pomocí číselných hodnot. Tvorba kódovací tabulky byla inspirována zmíněným výzkumem z roku 2004.

2.5 Výběr vzorku

Pro obsahovou analýzu v této práci byly vybrány tři nejčtenější celostátní deníky seriózního charakteru. Z hlediska zaměření práce čtenost a serióznost deníků byly hlavním kritériem pro výběr, jelikož se tím zamezuje zkreslení analýzy ze strany různých bulvárů nebo deníků, které čte podstatně menší počet lidí. Nejčtenějšími deníky za rok 2015 byly i ve stejném pořadí Mladá fronta Dnes, Právo a Lidové noviny [MediaGuru 2016]. V rámci výzkumu bakalářské práce bylo vybráno 1047 článků, přičemž 371 z nich se věnovalo sledovanému tématu a proto byly dále analyzovány a kódovány.

Jak již bylo psáno v teoretické části, v roce 2015 události kolem novely protikuřáckého zákona naznačovaly, že na začátku roku 2016 novela vstoupí v platnost. Proto pro analýzu bylo vybráno období od 1. 1. 2016 do 30. 6. 2016, což má za cíl pokrýt dostatečný časový úsek, ve kterém média budou řešit následky, připomínky apod., které se týkají dění kolem dané novely. Všechny texty byly vyhledány na základě těchto klíčových slov: kouření, dýmka, cigareta, cigáro, tabák, kouřit, kuřák, kuřačka, tabákový, nikotin, doutník, žvýkací, šňupací, „vodní dýmka“.

⁴¹ Viz příloha č. 1

2.6 Představení analyzovaných médií

Mladá fronta Dnes

Mladá fronta Dnes vznikla z původní Mladé fronty, která byla založena roku 1945. Název Mladá fronta Dnes dostala až roku 1990 [Kašík 2010: 5-7]. Tento celostátní tisk je vydáván denně s výjimkou neděle a ve třetím a čtvrtém kvartálu roku 2015 ho denně četlo průměrně 636 tisíc lidí [MediaGuru 2016].

Právo

Deník Právo je také denní tisk, založený roku 1920 pod názvem Rudé právo. Na dnešní název Právo byl změněn v roce 1995. Rudé právo bylo pokračování deníku Komunistické strany Československa [Kašík 2010: 5-7]. Ve třetím a čtvrtém kvartálu ho v roce 2015 denně četlo průměrně 303 tisíc lidí [MediaGuru 2016].

Lidové noviny

Tento deník byl založen v roce 1893, také je to denní tisk, stejně jako dva předchozí [Kašík 2010: 5-7]. Lidové noviny jsou třetím nejčtenějším celostátním a zároveň seriózním deníkem, který v mé práci analyzuji. Za třetí a čtvrtý kvartál roku 2015 ho denně průměrně četlo 199 tisíc lidí [MediaGuru 2016].

2.7 Výsledky analýzy

Výsledky obsahové analýzy jsou prezentovány pomocí tabulek obsahujících hodnoty výsledků analýzy. Při popisu je postupováno po jednotlivých proměnných seřazených do tematických bloků, které zodpovídají na výzkumné otázky.

Shoda kódování

Kontrola shody kódování slouží k ověření správnosti kódování a spolehlivosti, že i opětovná analýza stejného materiálu a stejnou metodou by měla vypadat stejně. Při provádění analýzy v této práci bylo provedeno kontrolní kódování na 60 člancích dvěma kontrolními kódovači. Počet 60 textů byl určen tak, aby převyšoval 15 % ze všech kódovaných textů.

Některé proměnné byly na základě nízké shody vyřazeny: intenzita užití drogy; negativita přisuzována droze; závažnost hrozícího onemocnění; intenzita varování; příznaky vysazení nikotinu; foto (jelikož se u textů foto nenacházelo, avšak hodnoty v tabulce sloužily pro zpětnou kontrolu správnosti funkcí). Vyřazené proměnné lze vidět v tabulce, mají hodnotu SK nižší než 0,7. Zbývající proměnné měly dostatečnou míru shody nad 0,7. Nejvyšší hodnoty shody mají položky, které slouží spíše pro identifikaci nebo jsou vždy zřetelné (např. děti v článku).

Tabulka 1 - shoda kódování

Hodnota	K1	K2	S	SK
Název článku	60	60	60	1,00
Datum	60	60	60	1,00
Název média	60	60	60	1,00
Informace o zdroji	60	60	60	1,00
Styl	60	60	51	0,85
Uživatelé	42	40	39	0,95
Akutní intoxikace	15	15	12	0,80
Intenzita užití drogy	9	12	4	0,38
Dlouhodobé užívání	24	24	22	0,92
Negativita přisuzována droze	12	10	6	0,55
Trestná činnost	12	12	12	1,00
Drogová scéna	30	29	27	0,92

Zaměření kritiky	33	30	27	0,85
Zaměření	39	35	33	0,89
Intenzita varování	21	18	12	0,62
Celkové vyznění článku	60	60	51	0,85
Ladění titulku	60	60	54	0,90
Droga v titulku	18	18	18	1,00
Počet řádků	60	60	60	1,00
Příznaky vysazení nikotinu	1	0	0	0,00
Zahraničí/ČR	60	60	60	1,00
Aktivní, pasivní kouření	33	33	30	0,91
Tabák, nikotin	27	27	27	1,00
Děti v článku	12	12	12	1,00
Foto	0	0	0	0,00
Závažnost hrozícího onemocnění	6	3	1	0,22
Jiné drogy v článku	6	5	5	0,91
Významy tabáku, užívání a uživatelů	20	20	15	0,75
Umístění článku	20	20	20	1,00

K1 - počet kódovaných hodnot v kódování č. 1

K2 - počet kódovaných hodnot v kódování č. 2

S – počet shodně kódovaných hodnot

SK – míra shody kódování

Četnosti sledovaných obsahů

Zastoupení jednotlivých médií

Z celkových 371 článků, které se zabývaly sledovaným tématem, největší část zastupuje deník Mladá Fronta Dnes (44,5 %). Jako druhý je deník Právo se zastoupením 33,2 % ze všech sledovaných textů. Deník Lidové noviny svým počtem článků ze sledovaného období zastupuje 22,6 %.

Tabulka 2 - zastoupení jednotlivých médií

Název média	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Mladá Fronta Dnes	165	44,5
Právo	123	33,2
Lidové noviny	84	22,6
Celkem hodnot	371	100,0

Nejvyšší počet textů vztahujících se ke sledovanému tématu bylo publikováno v květnu 2016 (24,5 % všech kódovaných textů). Tato odchylka od ostatních měsíců se dá vysvětlit tím, že v květnu roku 2016 byly v celé EU zavedeny odstrašující obrázky na krabičkách cigaret a byl zakázán prodej cigaret s příchutěmi [Petr 2016].

Tabulka 3 - počet textů v jednotlivých měsících

Kalendářní měsíc	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Leden	46	12,4
Únor	56	15,1
Březen	65	17,5
Duben	60	16,2
Květen	91	24,5
Červen	53	14,3
Celkem hodnot	371	100,0

Důraz na zaměření tématu

Následující tabulka zobrazuje počty textů s ohledem na jejich důraz ke sledovanému tématu. Textů, ve kterých byl tabák nebo kouření hlavním tématem, bylo 46,4 %. Oproti tomu v 53,6 % textů bylo toto téma spíše okrajové. O důrazu na sledované téma se rozhodovalo s přihlédnutím k procentuálnímu zastoupení klíčových slov v jednotlivých textech nebo se rozlišovalo, zda téma tabáku / kouření je jediným tématem v textu či jedním z několika. Tj. například text, ve kterém by téma tabáku / kouření zaujímal jeden z deseti odstavců, by byl kódován hodnotou „spíše okrajové téma“. Pokud by se text soustředil pouze na téma tabáku či kouření a nebyl součástí nějakého širšího kontextu, byl by kódován hodnotou „je hlavním tématem“.

Tabulka 4 - důraz na zaměření tématu

Tabák / kouření	Počet textů	Podíl (%)
je hlavním tématem	172	46,4
spíše okrajové téma	199	53,6
Celkem	371	100,0

Styl textu

Většina analyzovaných textů byla zpravodajského stylu (53,6 %). Publicistický styl (43,7 %) se u článků objevoval v podobné míře. Články, u kterých styl nešel rozlišit, zastupují statisticky nevýznamný počet 2,4 %.

Tabulka 5 - styl textu

Hodnoty	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Zpravodajský	199	53,6
Publicistický	162	43,7
Nerozlišeno	9	2,4
Celkem hodnot	371	100,0

Uživatelé

Ve výběrovém souboru bylo kódováno celkem 217 článků (58,5 % ze všech textů), které hovořily o uživatelích tabáku. Nejvíce textů mluvilo přímo o dospělých obecně (53,9 %), druhý nejčastěji zmíněný uživatel byl muž / otec (11,1 %). Těsně třetí nejčastější byla hodnota politik, prezident (10,6 %). Poté následují hodnoty děti (7,4 %) a děti i dospělí (6,5 %). Kdybychom spojili hodnoty děti a děti i dospělí, zaujímaly by 13,9 %, čímž by to byla druhá nejčastější hodnota, další hodnoty viz tabulka.

Když mezi sebou porovnáme hodnoty muž / otec a žena / matka, je vidět rozdíl 8,8 %. Vícekrát než žen / matek se v člancích objevila právě i samotná proměnná děti (7,4 %), která byla kódována jak v případě, kdy se v textu mluvilo o dětech jako aktivních či pasivních uživatelích, ale i když nebyly přímo spojovány s tabákem (rozhovor s kuřákem, který má děti, apod.).

Tabulka 6 - uživatelé

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Dospělí obecně	117	31,5	53,9
Žena/matka	5	1,3	2,3
Muž/otec	24	6,5	11,1
Žena, muž	3	0,8	1,4
Policie, celník, voják	3	0,8	1,4
Politik, prezident	23	6,2	10,6
Lékaři	1	0,3	0,5
Jiná povolání	8	2,2	3,7
Bezdomovci	2	0,5	0,9
Děti	16	4,3	7,4
Děti i dospělí	14	3,8	6,5
Zvíře	1	0,3	0,5
Celkem zde skórovaných	217	58,5	
Celkem všech textů	371	100,0	

Děti v článku

Proměnná děti v článku sledovala veškerou přítomnost dětí v textu. V 76 případech (20,5 % textů) byly zmíněny děti. Děti v článku byly uvedeny například ve spojení s odstrašujícími obrázky na krabičkách cigaret nebo byly uvedeny jako možní příjemci nějaké nemoci způsobené aktivním nebo pasivním kouřením jejich otce či matky. Ze 76 případů přítomnosti dítěte v textech jich 12 (15,8 %) mluvilo jako o aktivních uživatelích. Těchto 12 aktivních „dětských kuřáků“ zastupuje 15,8 % z celkových 76 výskytů dětí v textech.

Tabulka 7 - děti v článku

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)
Ano	76	20,5
Ne	295	79,5
Celkem hodnot	371	100,0

Užívání tabáku a jeho důsledky

Akutní intoxikace

Tato hodnota byla kódována v případech, kdy text zmiňoval skutečný příznak akutní intoxikace, nebo když hovořil o jejích možných důsledcích. Akutní intoxikací rozumíme výskyt většinou nežádoucího příznaku bezprostředně po užití tabákové drogy, případně například zlepšení nálady jakožto pozitivní psychický účinek. Pro tuto hodnotu bylo kódováno 69 textů (18,6 % z celkového souboru). Naprostá většina uváděla zdravotní problémy (76,8 %), které představovaly příznaky jako je zvýšení srdečního tepu nebo lokální podráždění. Druhá nejčastější hodnota byla škody z nedbalosti (8,7 %), což se dá popsat na příkladu, kdy si silně opilý kuřák zapálí cigaretu v posteli, díky přísunu nikotinu usne a upuštěnou cigaretou podpálí pokoj či dům. Jako třetí byly nejčastěji zmiňovány psychické účinky (7,2 %), které v tomto případě byly vesměs zlepšení nálady, pocit klidu, soustředěnost atd.

Můžeme porovnat negativní důsledky pro samotné uživatele a na druhou stranu negativní důsledky pro společnost. Důsledky pro uživatele představují hodnoty zdravotní problémy a smrt, které dohromady zastupují 78,2%. Jako důsledky pro společnost lze spojit hodnoty trestná činnost, hmotné škody, škody z nedbalosti a sociální problémy, čímž získáme pouhých 14,5 %. Z tak markantního rozdílu můžeme předpokládat, že veřejnost je médii informována zejména o důsledcích pro uživatele, nikoliv pro společnost.

Tabulka 8 - akutní intoxikace

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Zdravotní problémy	53	14,3	76,8
Psychické účinky	5	1,3	7,2
Léčebné využití	0	0,0	0,0
Sociální problémy	0	0,0	0,0
Smrt	1	0,3	1,4
Trestná činnost	4	1,1	5,8
Hmotné škody	0	0,0	0,0
Dopravní nehody	0	0,0	0,0
Škody z nedbalosti	6	1,6	8,7
Celkem zde skórovaných	69	18,6	
Celkem všech textů	371	100,0	

Dlouhodobé užívání

Nejčastější důsledek dlouhodobého kouření (zdravotní problémy) je velmi podobný výsledku měření hodnoty akutní intoxikace. Avšak oproti hodnotě akutní intoxikace zde bylo kódováno 112 hodnot (30,2 % ze sledovaných článků), což je o 43 (11,6 %) textů více.

Články mluvily nejčastěji o zdravotních problémech (85,7 %), ty představovaly například plicní onemocnění, rakovinu různých orgánů, stárnutí kůže apod. Jako druhá nejčastěji kódovaná hodnota byla smrt (6,3 %), ta ale představuje o poznání menší část skórovaných článků než zdravotní problémy. Jak je z výsledků vidět, texty se v tomto ohledu skutečně zaměřovaly téměř vždy na možné zdravotní problémy spojené s kouřením.

Tabulka 9 - dlouhodobé užívání

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Zdravotní problémy	96	25,9	85,7
Psychické problémy	3	0,8	2,7
Léčebné využití	0	0,0	0,0
Sociální problémy	3	0,8	2,7
Smrt	7	1,9	6,3
Trestná činnost	1	0,3	0,9
Hmotné škody	2	0,5	1,8
Příprava na jiné drogy	0	0,0	0,0
Celkem zde skórovaných	112	30,2	
Celkem všech textů	371	100,0	

Aktivní / pasivní kouření

Celkem 270 textů (72,8 % z celkového souboru) se zmínilo o aktivní či pasivním kouření. 76,7 % z nich mluvilo o aktivním kouření, pouze 0,7 % výlučně o pasivním a 22,6 % skórovaných článků se zmiňovalo o aktivním i pasivním kouření. Je až zarážející jak malá část textů hovořila o pasivním kouření. Pokud by se výsledky této tabulky daly zobecnit, média by zcela jistě měla zvážit zvýšení frekvence tvorby článků diskutujících o problému pasivního kouření a s ním spojenou protidrogovou politikou.

Tabulka 10 - aktivní / pasivní kouření

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Aktivní	207	55,8	76,7
Pasivní	2	0,5	0,7
Aktivní i pasivní	61	16,4	22,6
Celkem zde skórovaných	270	72,8	
Celkem všech textů	371	100,0	

Významy tabáku v textech

Významy tabáku, užívání a uživatelů

Proměnná význam tabáku, užívání a uživatelů byla kódována tak, aby vždy určovala povahu tabáku nebo jeho formy v daném textu. Když byl tabák zmíněn v textu, vztahuje se k němu téměř pokaždé nějaká vlastnost, která mu byla v „danou chvíli“ přisuzována. V 98,9 % textů se dalo rozlišit, jaký význam byl tabáku přisuzován.

Nejčastěji se v člancích hovořilo o tabáku jako o zboží (25,1 %). Význam zboží se vztahoval na texty diskutující např. o zvyšování cen tabáku, ale i o jeho odcizení či pašování. Druhý nejčastější význam tabáku byl zmiňován jako ohrožení zdraví / života (21,5 %), ovšem třetí nejčastější význam zastupuje požitek, obohacení, záliba (17,2 %). Čtvrtou nejčastější hodnotou je ohrožení/omezení společnosti (14,2 %), kterým rozumíme především situace, kdy jsou lidé vystaveni pasivnímu kouření. Zbylé hodnoty mají pod 10 %, viz tabulka.

Když porovnáme hodnotu ohrožení zdraví / života (21,5 %) s hodnotou ohrožení / omezení společnosti (14,2 %), můžeme říci, že sledované texty prezentují význam tabáku negativněji pro kuřáka, než pro společnost.

Tabulka 11 - významy tabáku, užívání a uživatelů

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Lék	2	0,5	0,5
Požitek, obohacení, záliba	63	17,0	17,2
Projev svobody, vl. rozh.	11	3,0	3,0
Projev stat. skupiny, živ. st.	5	1,3	1,4

Znak vyspělosti společnosti	1	0,3	0,3
Zboží	92	24,8	25,1
Látka	10	2,7	2,7
Užívání drogy jako nápodoby	4	1,1	1,1
Závislost, nemoc	24	6,5	6,5
Omezení možn. uživatele	14	3,8	3,8
Ohrožení zdraví/života	79	21,3	21,5
Zlozvyk, slabost	10	2,7	2,7
Ohrožení/omezení společn.	52	14,0	14,2
Celkem zde skórovaných	367	98,9	
Celkem všech textů	371	100,0	

Trestná činnost

Z analyzovaných článků se zmiňovalo o trestných činnostech 95 z nich (25,6 % sledovaných článků). Největší část (28,4 %) ze zde skórovaných textů zastupuje trestná činnost pašování. Pašování bylo kódováno stejně v případě, že řidič kamiónu převážel tuny tabáku, jako když člověk pašoval několik desítek nebo stovek krabiček cigaret v osobním automobilu. Další větší část (27,4 %) zastupuje hodnota majetková škoda. Jako majetková škoda byly kódovány hlavně případy, kdy kuřák odcizil tabákové výrobky v malém obchodě nebo baru, avšak bez použití násilí. Další je hodnota jiná trestná činnost (21,1 %), distribuce (11,6 %) a násilné trestné činy (11,6 %). Do násilných trestných činů, kterých spadají i vloupání a přepadení za účelem krádeže několika položek (alkohol, peníze...), mezi kterými figurovaly i tabákové výrobky.

Tabulka 12 - trestná činnost

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Výroba	0	0,0	0,0
Distribuce	11	3,0	11,6
Pašování	27	7,3	28,4
Násilné trestné činy	11	3,0	11,6
Majetková škoda	26	7,0	27,4
Jiná trestná činnost	20	5,4	21,1
Celkem zde skórovaných	95	25,6	
Celkem všech textů	371	100,0	

Drogová scéna

Hodnota drogová scéna sleduje jakési pozadí tabáku, tak jak by ho chápal i nezkušený laik. Sleduje, co se odehrává v blízkosti tabáku nebo přímo ve spojení s ním. Z celkového souboru textů se 220 z nich (59,3 % všech vybraných textů) nějakým způsobem zmiňovalo o „drogové scéně“. Hodnota trendy v užívání (50,5 %) zastupuje například omezení kouření na veřejných místech, sleduje všechny změny ohledně užívání tabáku, pokles či vzestup kuřáků. Ve sledovaných textech v této práci se hovořilo převážně o omezení kouření v restauracích nebo jiných veřejných místech, v menší míře o zvýšené nebo snížené frekvenci konzumace tabákových výrobků v nějaké sociální skupině. Přesně 30 % textů hovořilo o hodnotě užití drogy, což v článku znamenalo například, že si daný uživatel zapálil cigaretu při nějaké události, kde to nebývá zvykem nebo kde se to vyloženě nesluší. Třetí nejčastější hodnota uživatelé (12,7 %) sledovala texty, které hovořily (většinou negativně) přímo o uživatelích tabákových drog. Texty běžně kritizovaly kuřáky omezující nekuřáky, ale diskutovaly i o postojích kuřáků k jejich zlozvyku. Za zmínku stojí hodnota distribuce nebo užití dětmi (6,4 %), která se vztahuje i k situacím, kdy dítě bylo upláćeno cigaretami ze strany dospělého člověka, který očekával sexuální protislužbu.

Tabulka 13 - drogová scéna

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Trendy v užívání	111	29,9	50,5
Uživatelé	28	7,5	12,7
Užití drogy	66	17,8	30,0
Distribuce nebo užití dětmi	14	3,8	6,4
Porovnání mezi drogami	1	0,3	0,5
Celkem zde skórovaných	220	59,3	
Celkem všech textů	371	100,0	

Zaměření textů

Zaměření

Ze souboru 371 sledovaných textů jich bylo kódováno 301 (81,1 %) na hodnotu zaměření. Nejčastějším zaměřením článku byla obecně protidrogová politika (35,9 %). Protidrogová politika představovala různá opatření vůči kouření, regulace ohledně tabáku, varování před různými nemocemi. Zajímavé je, že druhé nejčastější zaměření představuje hodnota kritika vlády (17,9 %). V článcích se objevovala kritika poslanců nebo celého parlamentu, hlavně ohledně diskusí o novele protikuřáckého zákona. Třetí nejčastější hodnota je policie / celník (15,9 %), což bylo kódováno zejména ve spojení s pašováním nebo odcizením tabáku. Zaměření na prevenci zastupuje 9,0 % skórovaných článků. Ostatní hodnoty mají pod 7 %, viz tabulka.

Tabulka 14 - zaměření

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Protidrogová politika	108	29,1	35,9
Prevence	27	7,3	9,0
Neutrální informace o látce	20	5,4	6,6
Opatření omezující nabídku	8	2,2	2,7
Policie/celník	48	12,9	15,9
Kritika vlády	54	14,6	17,9
Reklama	3	0,8	1,0
Trh	11	3,0	3,7
Výzkum	1	0,3	0,3
Nemocnice	13	3,5	4,3
Soutěže	1	0,3	0,3
Vězeňství	7	1,9	2,3
Celkem zde skórovaných	301	81,1	
Celkem všech textů	371	100,0	

Zaměření kritiky

Tato hodnota představuje charakter kritiky obsažené v textu, pokud v něm byla obsažena. Bylo nutné se soustředit na přítomnost či nepřítomnost kritiky a poté rozlišit na koho nebo na co daná kritika směřuje. Hodnota zaměření kritiky byla kódována v 275 případech (74,1 % všech sledovaných článků). Téměř poloviční část tvoří hodnota kuřák, osobnost (46,5 %). Druhá nejčastější hodnota je politika, zákony, stát, policie

(34,5 %), další hodnota je společnost (11,6 %). Nejvyšší procentuální zastoupení u hodnot kuřák, osobnost a politika, zákony, stát, policie lze vysvětlit tím, že články byly kódovány právě z období diskusí ohledně novely protikuřáckého zákona. Texty diskutovaly o nedostacích předkládaných úprav zákona, o jejich odkládání, ale z velké části opět o kuřácích omezujících nekuřáky. Kuřák byl ale kritizován i jako osoba, která si ničí své vlastní zdraví. Co se týče kritiky společnosti, ta se vztahovala spíše k různým statistikám negativně hovořících o kuřácích obecně.

Jedním z cílů bylo zjistit, kolikrát je hodnota politik, prezident (jakožto uživatel) zmíněna v hodnotě politika, zákony, stát, policie. Jako uživatel byl politik, prezident zmíněn ve všech textech 23krát (viz tabulka č. 4 – uživatelé) a z toho 9krát ve spojení s hodnotou politika, zákony, stát, policie. Tento poměr hodnot představuje 39,1 %, tzn., že v kritice politiky, zákonů, státu, policie byl téměř ve 40 % zmíněn politik nebo prezident jako uživatel.

Tabulka 15 - zaměření kritiky

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Politika, zákony, stát, policie	95	25,6	34,5
Společnost	32	8,6	11,6
Kuřák, osobnost	128	34,5	46,5
Tabákový průmysl	17	4,6	6,2
Výzkum	1	0,3	0,4
Dopis, článek	2	0,5	0,7
Celkem zde skórovaných	275	74,1	
Celkem všech textů	371	100,0	

Charakteristika textů

Ladění titulku

Výsledky kódování ladění titulku se přibližně podobají výsledkům celkového vyznění článku. Nejvíce titulků bylo kódováno hodnotou neutrální (27,1 %), což může napovídat tomu, že titulek nemá čtenáře předem informovat o charakteru příslušného textu. Nepatrně menší část skórovaných textů (26,8 %) zastupuje hodnota spíše negativní. Spojením této hodnoty s hodnotou výhradně negativní získáme 47,7 %, což

znamená, že téměř polovina titulků byla laděna negativně. Spíše pozitivních titulků bylo 22 % a výhradně pozitivních pouze 3,3 %. Spojením těchto hodnot získáme 25,3 %.

Srovnáním výsledků z tabulky č. 16 a č. 17 můžeme soudit, že kdybychom si měli udělat obraz o tabáku pouze pročitáním titulků, tak potom takový obraz bude pravděpodobně nepatrně pozitivnější, než kdybychom pročítali i příslušné texty.

Tabulka 16 - ladění titulků

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Výhradně negativní	77		20,9
Spíše negativní	99		26,8
Neutrální	102		27,1
Spíše pozitivní	81		22,0
Výhradně pozitivní	12		3,3
Celkem zde skórovaných	371	100, 0	
Celkem všech textů	371	100, 0	

Celkové vyznění článku

Hodnota celkové vyznění článku sledovala obraz toho, jak text celkově působí na čtenáře. Zda podává souvislosti s tabákem jako pozitivní pohled nebo negativní. Snaží se zachytit vyznění článku jako jevu, který tím ovlivňuje názor na tabák obecně.

Nejvíce textů mělo spíše negativní vyznění (38,0 %). Druhá nejčastější hodnota byla neutrální (24,8 %). Třetí byla hodnota výhradně negativní a spíše pozitivní (18,1 %). Spojení hodnot výhradně negativní a spíše negativní zastupuje většinu (56,1 %) všech skórovaných textů. Oproti tomu spojením hodnot spíše pozitivní a výhradně pozitivní získáme 19,2 %. Samotná hodnota výhradně pozitivní zastupuje pouhých 1,1 %. Z výsledků lze vyvodit fakt, že pro sledovaná média jsou negativní zprávy o tabáku lepším „produktem“ na trhu.

Tabulka 17 - celkové vyznění článku

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Výhradně negativní	67		18,1
Spíše negativní	141		38,0
Neutrální	92		24,8
Spíše pozitivní	67		18,1
Výhradně pozitivní	4		1,1

Celkem zde skórovaných	371	100, 0	
Celkem všech textů	371	100, 0	

Umístění článku

Díky umístění článku můžeme také zjistit, jak důležitý je článek v tisku, ve kterém je vydán. Pokud se článek nachází v daném médiu na prvních stranách, je velmi pravděpodobné, že je svým sdělením důležitější než články na stranách posledních. Největší část zastupuje hodnota strana 6. – 14. (43,7 %). Další je 15. – 20. strana (26,7 %). Poté 2. – 5. strana (20,8%) a 1. strana má pouhých 7,0 %. Z výsledků lze soudit, že sledovaná média mezi ostatními mediálními tématy nepřikládají tabáku až tak velkou důležitost.

Tabulka 18 - umístění článku

Hodnoty	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Strana 1.	26	7,0
Strana 2. – 5.	77	20,8
Strana 6. – 14.	161	43,4
Strana 15. – 20.	99	26,7
Více než 21. Strana	8	2,2
Celkem hodnot	371	100,0

Z této práce již víme, že v květnu 2016 byly v celé EU zavedeny odstrašující obrázky na krabičkách cigaret a zakázán prodej cigaret s příchutěmi [Petr 2016]. Proto mne zajímalo, zda se tento fakt projevil i v tom, na jaké strany média umisťovala články týkající se tabákové problematiky v jednotlivých měsících. Následující tabulka zkoumá pouze články umístěné na 1. straně zkoumaných médií a je z ní patrné, že se opravdu nejvíce článků na titulních stranách objevilo v květnu (34,6 %).

Tabulka 19 - strana 1. podle kalendářních měsíců

Měsíc	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Leden	2	7,7
Únor	4	15,4
Březen	4	15,4
Duben	4	15,4
Květen	9	34,6
Červen	3	11,5
Celkem hodnot	26	100,0

Počet řádků

U textů byla sledována i jejich délka, což v mnoha případech může ukázat jak velká důležitost je textu přikládána. Nejvíce textů mělo 26 a více řádků (44,5 %), poté texty, které měly 13 - 25 řádků (24,3 %). Texty dlouhé 5 – 12 řádků zastupovaly 21,0 % textů a nejméně zastoupeny byly texty do 4 řádků (10,2 %).

Tabulka 20 - počet řádků

Hodnoty	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
Do 4 řádků	38	10,2
5-12 řádků	78	21,0
13-25 řádků	90	24,3
26 a více řádků	165	44,5
Celkem hodnot	371	100,0

Kategorie látek

Droga v titulku

Hodnota droga v titulku sleduje četnost výskytu tabáku a jiných drog v názvech jednotlivých textů. Hodnota tabák byla kódována pouze v případě, kdy byla tímto slovem přesně označena. V případě, že se v titulku nacházela slova jako cigarety, doutníky apod., byla hodnota zaznamenána hodnotou droga obecně. Celkově 111 titulků (29,9 % z celkového souboru) zmiňuje tabák nebo nějakou jinou drogu. Ze skórovaných titulků jich 82,9 % uvádí drogu obecně, dalších 17,1 % obsahuje přesné pojmenování tabáku. Tabák ve spojení s jinou drogou se neobjevil ani v jednom z titulků ze sledovaného období, jako lehký náznak k této hodnotě lze považovat titulek „*Na popravu přišly davy. Vrah si přál dobré pití a tabák*“, avšak dobré pití nelze považovat za označení drogy, i když se jeví jako označení alkoholu.

Tabulka 21 - droga v titulku

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Tabák	19	5,1	17,1
Tabák a jiná droga	0	0,0	0,0
Droga obecně	92	24,8	82,9
Celkem zde skórovaných	111	29,9	
Celkem všech textů	371	100,0	

Tabák / nikotin v článku

Cílem této sledované hodnoty bylo zjistit, jak často se v textech objevuje přímé označení tabáku, případně nějaké jeho další formy a na druhou stranu jak často se v textech objevuje pouze samotný nikotin, či tabák a nikotin společně. Proměnná byla kódována na základě slov „tabák“ a jemu podobným, nikoliv na slovech jako je „kouření“ atd. Tj. když text hovořil pouze o kouření a nezmínil přímo tabák nebo jeho příbuznou formu (doutník, cigareta...), nebyla tato hodnota zaznamenána.

O tabáku, nikotinu nebo tabáku a nikotinu zároveň se zmiňovalo 202 textů (54,4 % ze všech sledovaných textů). 88,1 % ze skórovaných hodnot se zmiňovalo přímo o tabáku nebo nějaké jeho příbuzné formě. Dalších 8,9 % hovořilo o tabáku i nikotinu dohromady a pouze 3,0 % se zmínilo o nikotinu samotném. S přihlédnutím k číslům v tabulce by se dalo říci, že média hovoří výhradně o produktech obsahující nikotin, nikoliv přímo o nikotinu, který je zdrojovou látkou závislosti na kouření.

Tabulka 22 - tabák / nikotin v článku

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Tabák	178	48,0	88,1
Nikotin	6	1,6	3,0
Tabák i nikotin	18	4,9	8,9
Celkem zde skórovaných	202	54,4	
Celkem všech textů	371	100,0	

Jiné drogy v článku

Tato proměnná sledovala, zda se v textech hovořilo i o jiné droze, než je tabák a jeho další formy. Bylo kódováno celkem 116 textů (31,3 % ze všech textů). Z celkového souboru 4,6 % textů hovořilo o jiné droze jako o důležitějším tématu (jiná droga hlavní téma). Hodnota vedlejší téma byla kódována v případech, kdy se v textech objevovalo například pivo, víno, lehké nebo tvrdé drogy. Textů obsahujících jinou drogu jako vedlejší téma bylo 26,7 % z celkového souboru, což nám v podstatě říká, že v každém čtvrtém textu byl tabák ve vztahu s jinou drogou. Když se ale zaměříme na zde skórované texty, potom 85,3 % z nich hovořilo o jiné droze pouze jako o vedlejším tématu.

Tabulka 23 - jiné drogy v článku

Hodnoty	Četnost	Podíl z celkového souboru (%)	Podíl ze zde skórovaných (%)
Jiná droga hlavní téma	17	4,6	14,7
Vedlejší téma	99	26,7	85,3
Celkem zde skórovaných	116	31,3	
Celkem všech textů	371	100,0	

Zahraničí, ČR

Tato proměnná sledovala, zda daný text informuje o zprávách z domova nebo ze zahraničí. Z výsledků sledování této proměnné lze vyvodit, že se média soustředí hlavně na Českou republiku. Ze všech textů 83,8 % pocházelo z domova, oproti tomu ze zahraničí jich bylo jen 7,3 %. Ty, které se zmiňovaly o ČR i zahraničí, zastupují 8,9 %, tyto texty povětšinou hovořily o porovnání ČR s jiným státem nebo o tom jak např. nějakou problematiku řeší v zahraničí.

Tabulka 24 - zahraničí, ČR

Hodnoty	Četnost	Podíl ze zde skórovaných (%)
ČR	311	83,8
Ze světa	27	7,3
Svět i ČR	33	8,9
Celkem hodnot	371	100,0

2.8 Shrnutí zjištění výzkumu

Výzkum provedený v rámci této bakalářské práce ukázal, že v 371 analyzovaných textech pocházelo nejvíce textů věnujících se problematice tabáku z Mladé fronty Dnes. Ze všech médií dohromady bylo nejvíce textů publikováno v květnu, ve stejném měsíci bylo i nejvíce textů publikovaných na titulní straně. Toto zjištění lze přikládat politické situaci týkající se regulace tabákových výrobků – standardizované balení cigaretových obalů, stažení cigaret s příchutěmi z trhu. Nejčastějšími zmíněnými uživateli byli dospělí obecně, poté muži / otcové a hned za nimi politik / prezident. V 23 textech byl zmíněn politik / prezident jako uživatel, přičemž v 9 z těchto 23 textů bylo zaměření kritiky směřováno na politiku, zákony, stát a policii. V textech, ve kterých byly zmíněny děti, jich téměř 16 % bylo uvedeno jako aktivní kuřáci. Co se týče důsledků akutní intoxikace a dlouhodobého užívání tabáku, v obou případech byly tyto hodnoty spojovány se zdravotními problémy. To potvrzuje, že média prezentují užívání tabáku jako zdravotní riziko. Z 270 textů, zmiňujících se o aktivním či pasivním kouření, pouze 2 hovořily přímo o pasivním kouření. Ve vztahu k tabáku bylo nejčastější trestnou činností v textech pašování a majetková škoda. Nejvíce se o tabáku psalo jako o zboží, což ukazuje na to, že nejčastější trestnou činností bylo právě pašování a že se ve zkoumaném období řešily i úpravy cen tabákových výrobků. Druhým nejčastějším významem tabáku bylo ohrožení zdraví / života, což lze opět spojit s možnými zdravotními problémy jakožto důsledky akutní intoxikace a dlouhodobého užívání. Drogová scéna, kterou v textech rozumíme jakési pozadí užívání tabáku, z největší části hovoří o trendech v užívání a užití drogy. Takový výsledek lze přikládat tomu, že se ve sledovaném období řešila novela protikuřáckého zákona a s ním spojené diskuse ohledně zákazu kouření v restauračních a podobných zařízeních. Zaměření článků se soustředilo nejčastěji na protidrogovou politiku a zaměření kritiky na kuřáka, osobnost a na politiku, zákony, stát, policii, což lze opět vztáhnout na tehdejší diskuse ohledně novely protikuřáckého zákona. Ladění titulku a celkové vyznění článku byly v drtivé většině negativní, to ukazuje na denormalizaci kouření v dnešní společnosti. V textech se hovořilo hlavně přímo o tabáku (88,1 %), nikoliv o nikotinu (3,0 %), jakožto látce způsobující závislost. Tabák byl v každém čtvrtém případě spojován s jinou drogou, zejména s alkoholem. 83,8 % textů hovořilo o situaci z „domova“.

Diskuze

Tato kapitola se zaměřuje na kontext výzkumu, možnosti jeho zlepšení a jeho limity. Výsledky výzkumu ukazují, že nejvyšší počet textů věnujících se problematice tabáku se vyskytovalo v květnu 2016 (24,5 %). V tento měsíc, jak již bylo dříve řečeno, se v ČR ustanovily odstrašující obrázky na obalech tabákových výrobků a zakázal se prodej ochucených cigaret [Petr 2016]. V květnu se také texty o tabáku nejčastěji nacházely na titulních stranách, což se shoduje s nastolováním agendy a ovlivňováním veřejného mínění médií, o kterém píše McCombs. Média nám dokáží „podsunout“ významnost určitého tématu mnoha způsoby a jedním z nich je i zpráva na titulní straně, délka textu či četnost publikování [McCombs 2009]. Ovšem následující měsíc (červen) se míra publikování článků týkajících se tabákové problematiky opět snížila, dokonce pod úroveň publikovaných textů například v únoru nebo březnu. Zde by zřejmě šlo výzkumu vytknout to, že sleduje období prvního pololetí roku 2016, ovšem kdyby se na výzkum soustředil větší počet výzkumníků a dal by se provádět až do konce roku 2016, výsledky by se schválením novely protikuřáckého zákona 9. 12. 2016 pravděpodobně změnily. Pokud bychom se vrátili k jednomu z výsledků analýzy, že druhým nejčastěji zmíněným uživatelem v analyzovaných textech byl muž (muž 11,1 %, oproti tomu žena 1,4 %), můžeme tím potvrdit statistiku, že v celé EU kouří více muži než ženy [Eurostat 2016] a média o tom stejným způsobem referují. V drtivé většině textů jsou zmiňovány pouze zdravotní problémy jakožto důsledek akutní intoxikace, ale i dlouhodobého užívání tabáku. Média nás tak informují o důsledcích kouření, jelikož v ČR každý rok zemře cca 18 tisíc lidí právě vinou kouření [Tobacco Atlas 2015]. Na celém světě potom zhruba 6 milionů [Ober, Jaakkola, Woodward, Peruga, Pruss-Ustun 2011].

Na druhou stranu je zářející, že v době, kdy se řešila novela protikuřáckého zákona, se v pouhých 0,7 % textů diskutovalo výlučně o pasivním kouření. Pasivní kouření je v kontextu zmíněné novely rozhodně tématem, kterému by se mělo věnovat více prostoru a na které by se mělo ukázat. Už jen díky faktu, že ze zmíněných 6 milionů zemřelých kuřáků ročně jich je 600 tisíc pasivních [Ober, Jaakkola, Woodward, Peruga, Pruss-Ustun 2011].

S přihlédnutím k výsledkům výzkumu práce, která tvrdí, že tabák je v médiích nejčastěji prezentován jako zboží a zároveň nejčastěji spojovaná trestná činnost s ním je pašování, lze soudit, že z tabáku a tabákových výrobků obecně, se stala svým způsobem cenná položka, se kterou se dá „obchodovat“.

Výzkum ukázal, že v případech, kdy je kritizována politika, zákony, stát a policie, je téměř ve 40 % zmíněn prezident / politik jako uživatel. Prezident Miloš Zeman, považován českou společností za náruživého kuřáka, tomuto výsledku zcela jistě z velké části napomohl. Zároveň je z výsledků patrné, že kritika byla nejčastěji zaměřená právě vůči kuřákovi / osobnosti i proti politice, zákonům, státu a policii, což je důsledkem probíraných politických diskuzí ohledně novely protikuřáckého zákona v ČR, ale i nesouhlasu či souhlasu veřejnosti.

Ve sledované hodnotě drogová scéna je vidět, že trendy v užívání jsou nejčastěji řešeným tématem v textech, což můžeme přisuzovat diskuzím ohledně snižování nebo úplného zákazu kouření právě v období, ze kterého sledované články pochází (restaurace připravující se na zákaz kouření, podnikatelé stěžující si na snížení tržeb z důvodu přicházejícího úplného zákazu kouření). V hodnotě drogová scéna bylo hned za trendy v užívání nejčastěji zmíněno užití drogy, což jsme mohli očekávat vzhledem k tomu, že v naší zemi kouří přes 2 milióny lidí [Peto, Lopez, Honchao, Boreham, Thun 2015: 134].

Tématika textů byla většinou zaměřena na protidrogovou politiku, která se společnost snaží odradit od kouření. Vzhledem k tomu, jak od 60. let různé studie upozorňují na negativní účinky kouření, se takový výsledek dal očekávat [Doll, Hill 1954: 1529].

V práci bylo řečeno, že se liší negativita titulků a celkového vyznění článků. Liší se tak, že kdybychom pročítali pouze titulky textů, náš pohled na problematiku tabáku by byl nepatrně pozitivnější, než kdybychom pročítali i příslušné texty. Titulky článků nám ve většině případů napovídají o tom, jaká bude „povaha“ daného článku. Redaktoři sledovaných médií ale mají prostřednictvím titulků moc podávat zkreslený obsah o skutečnosti a tím opět ovlivňovat veřejné mínění [McCombs 2009].

I proto, že existují desítky nikotinových produktů zbavujících nás závislosti na kouření, je překvapující, že pouze 3 % článků se zmiňovaly výlučně o látce nikotin. Právě tato látka je zdrojem závislosti na kouření a proto by se na ni mělo ukázat více, než je tomu u tabáku v člancích (88,1 %). To, že si je kuřák vědom své závislosti, ještě neznamená, že přesně ví jaký je její zdroj a následně může být závislý právě na přípravku, který ho má závislosti zbavit.

Alkohol, svou dostupností a rozšířeností podobný tabáku, je nejčastěji zmiňovanou drogou ve sledovaných textech. V úvaze nad tím, že ve společnosti panuje

názor, že cigarety k alkoholu patří, je tato skutečnost možným problémem sledovaných médií. Právě proto, že se tyto dvě drogy nachází často ve vzájemném vztahu, by se tak neměly prezentovat veřejnosti.

Přes 80 % zpráv ve sledovaných médiích se soustředí na informace „z domova“. To může být způsobené tím, že jsme poslední stát EU, který nemá úplný zákaz kouření v restauračních zařízeních [Tabák a právo 2016] a z toho důvodu se situace v ČR se zahraničím v českých médiích spíše neporovnává, protože by v tomto případě byla ČR v porovnání s EU kritizována.

Výzkum prováděla pouze jedna osoba. Při větším počtu výzkumníků by však bylo možno sledovat více faktorů, které by ovlivnily výsledný obraz tabáku a jeho uživatelů v masových médiích. Sledované hodnoty by se daly kódovat vícekrát, například kdyby článek obsahoval více dimenzí jedné konkrétní proměnné. Skutečnost, že se za poslední roky právě v roce 2016 nejvíce řešila novela protikuřáckého zákona, možná mohla ovlivnit konečné výsledky výzkumu.

Závěr

Tato bakalářská práce zkoumala popis obrazu tabáku a jeho uživatelů, který je vytvářen masovými médii Mladá Fronta Dnes, Právo a Lidové noviny. Z důvodu velkého souboru sledovaných článků (1047 článků a z nich 371 následně skórovaných) byla zvolena metoda kvantitativní obsahové analýzy. Skórované články byly vybrány na základě intenzity důrazu na zaměření tématu tabáku. Klíčová slova pro vyhledávání textů byla: kouření, cigareta, cigáro, dýmka, tabák, kouřit, kuřák, kuřačka, tabákový, nikotin, doutník, žvýkací, šňupací, „vodní dýmka“. Většina článků pochází „z domova“ (83,8 %), tím potvrzujeme **hypotézu č. 8**, že velmi pravděpodobně bude většina článků pocházet z prostředí ČR. Čtenář je obsahem médií výrazně ovlivňován, jeho názory se mohou i podvědomě utvářet na základě toho, zda je o tabáku zmiňováno negativně či pozitivně. Výsledky realizovaného výzkumu ukázaly, že téma tabáku je v médiích prezentováno většinou negativně, což lze spojit s celkovým negativním chápáním tabákové problematiky ve společnosti. Masová média jsou totiž úzce spjatá s ovlivňováním veřejného mínění. Přestože je tabák obecně společensky přijatelnou drogou, v člancích je jasně vidět zaměření proti užívání tabáku. Zde lze potvrdit **hypotézu č. 1**, která tvrdí, že články budou o tabáku referovat negativně. I ladění titulků

je zcela jistě spíše negativní než pozitivní, čímž potvrzujeme **hypotézu č. 11** (ladění titulku kvůli povaze tabáku bude většinou působit negativně). Podle umístění článků lze ale soudit, že články věnující se tabákové droze nemají až tak vysokou důležitost, čímž můžeme vyvrátit **hypotézu č. 14** (články budou většinou na titulní straně). Ovšem, v případě zaměření článků, nejčastější hodnotu byla protidrogová politika (35,9 %), a to potvrzuje **hypotézu č. 6**.

V kritice, která je zaměřena na politiku, se jako uživatel často objevuje prezident/politik. Prezident se k poměru ke kritice politiky nachází ve 40 % skórovaných textů, což nám vyvrací **hypotézu č. 13**, že prezident bude v poměru ke kritice politiky zmíněn okrajově. Kritika spojená s trestnými činy (např. pašování) zmiňuje v článku například „okradení státu o miliardy“. Na druhou stranu kritika zákonů (zákon o zákazu kouření) je například spojována se „zavřením podniku“ nebo „snížením tržeb“. Kritika samotná je ale v textech nejčastěji zaměřena vůči kuřákovi / osobnosti, čímž vyvracíme **hypotézu č. 5** (nejčastějším terčem kritiky bude politika, zákony, stát, policie).

Dle výsledků kódování tabulky „uživatelé“, lze potvrdit **hypotézu č. 3**, která tvrdí, že nejčastěji budou zmiňováni obecně dospělí. V té stejné tabulce lze vidět, že děti byly zastoupeny v 7,4 % skórovaných textů, spojením s hodnotou děti i dospělí v 13,9 % skórovaných textů. Při ověřování **hypotézy č. 7** (děti budou v článcích zmíněny v 10 % sledovaných článků), ji však můžeme vyvrátit.

Spojením akutní intoxikace a dlouhodobých důsledků kouření můžeme konstatovat, že se média soustředí mnohem více na kouření tabáku jako na možný vznik zdravotních problémů (40,2 %), než na problém legislativy (25,6 %). Tím potvrzujeme **hypotézu č. 2**, která říká, že na tabák bude nahlíženo spíše jako na problém týkající se zdravotních problémů, než jako na problém týkající se legislativy. Jelikož akutní intoxikace byla nejčastěji spojována právě se zdravotními problémy, zároveň můžeme vyvrátit **hypotézu č. 4** (akutní intoxikace bude nejčastěji spojována s psychickými účinky) a také můžeme vyvrátit **hypotézu č. 12**, která říká, že nejčastější význam tabáku bude přisuzován ohrožení zdraví / života. Ovšem **hypotézu č. 9** (dlouhodobé užívání bude mít za nejčastější důsledky zdravotní problémy), můžeme bez jakýchkoliv pochybností potvrdit.

Dle **hypotézy č. 10** bylo očekáváno, že nejvíce zmiňovanou trestnou činností bude výroba, tuto hypotézu ale můžeme vyvrátit, jelikož nejčastější trestnou činností spojenou s tabákem bylo pašování (28,4 %).

Výsledky předkládají popis obsahů článků z prvních šesti měsíců roku 2016. Toto sledované období sice nepokrývá celý rok, ale zajisté poskytuje základní představu o prezentování tabáku v médiích. Výhodou analyzovaného časového úseku může být to, že ukazuje, jak média reagovaly na politické dění spojené s tabákovou problematikou. Analýza poskytuje dostatečné množství proměnných a jejich hodnot, které mohou spolu s popsányými výsledky výrazně pomoci při představě o tabáku, jeho užívání a uživatelích.

V možných budoucích studiích a výzkumech na podobné téma by jistě bylo zajímavé sledovat vývoj situace spojené se schválením a následnou implementací novely protikuřáckého zákona zakazující kouření v restauračních a hospodských zařízeních. S jistým časovým odstupem by analýza masových médií mohla poskytnout odpověď na otázku, která je s blížící se platností protikuřáckého zákona (prozatím schváleného Poslaneckou sněmovnou), pro Českou republiku velice aktuální – poškodí tato regulace české hospody a restaurace či dokonce přinese nové problémy (například rušení nočního klidu způsobené uživateli tabáku, kteří budou chodit z podniků kouřit ven), které bude muset veřejná politika řešit?

Použitá literatura

ADORNO, W. Theodor. *Schéma masové kultury*. Praha: OIKOYMENH, 2009. 62 s. ISBN 978-8-07298-406-0.

AKL, E., GADDAM, S., GUNUKULA, S., HONEINE, R., PHILIPPE, J., IRANI, J. *The effects of waterpipe tobacco smoking on health outcomes: a systematic review*, 2010, roč. 39, č. 3, s 834-857. Dostupné z: <
<http://ije.oxfordjournals.org/content/39/3/834.long> >.

Alkohol-alkoholismus.cz. *Prevalence*. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <
<http://www.alkohol-alkoholismus.info/ruzne/slovník/91-slovník-p/537-prevalence.html>
>.

AMERICAN LUNG ASSOCIATION. *An emerging deadly trend: waterpipe tobacco use*. New Jersey: American Lung Association. 2007. 8 s. Dostupné z: <
http://www.lungusa2.org/embargo/slati/Trendalert_Waterpipes.pdf >.

ARDAY, D. R.; GIOVINO, G. A.; SCHULMAN, J.; NELSON, D. E.; MOWERY, P.; SAMET, J. M.; et al. Cigarette smoking and self-reported health problems among U. S. high school seniors, 1982-1989. *American Journal of Health Promotion*, 1995, roč. 10, č. 2, s. 111-116. Dostupné z: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10160044>>.

BBC News. *Hundreds of Scots pubs closed since smoking ban*. [online]. 8. 9. 2010 [cit. 2016-18-12]. Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-11228475> >.

BENJAMIN, Regina M. *How Tobacco Smoke Causes Disease: A Report of the Surgeon General*. Centers for Disease Control and Prevention, 2010. 20 s. Dostupné z: <
http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2010/consumer_booklet/pdfs/consumer.pdf>.

BLACK, Lesley-Ann. *Smoking in private vehicles carrying children*. Northern Ireland: Northern Ireland Assembly, 2016. 36 s. Dostupné z:

<<http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2016/hssps/2716.pdf>>.

BRACHOVÁ, Hana; MIOVSKÁ, Lenka; MIOVSKÝ, Michal. *Užívání a uživatelé tabáku v kontextu analýzy mediálních zpráv*. Praha, 2004. 42 s. Dostupné z: <http://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1393/62/U%C5%BE%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD%20a%20u%C5%BEivatel%C3%A9%20tab%C3%A1ku%20v%20kontextu%20anal%C3%BDzy%20medi%C3%A1ln%C3%ADch%20zpr%C3%A1v.pdf>.

BURNS, D. Cigar Smoking: Overview and Current State of the Science. *Smoking and Tobacco Control Monograph*. [online] 1998.[cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://cancercontrol.cancer.gov/Brp/tcrb/monographs/9/m9_1.pdf>.

CARTER, Brian D.; ABNET, Christian C; FESKANICH, Diane; FREEDMAN, Neal D.; HARTGE, Patricia; LEWIS, Cora E.; OCKENE, Judith K.; PRENTICE, Ross L.; SPEIZER, Frank E.; THUN, Michael J.; JACOBS, Eric J. Smoking and Mortality — Beyond Established Causes. *The New England Journal of Medicine*, 2015, roč. 372, č. 7, s. 631-640. Dostupné z: <<http://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMsa1407211>>.

CASTILLO, Michelle. Bidis are first tobacco product banner by FDA using new powers. *CBS News*. [online]. 21. 3. 2014. [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: <<http://www.cbsnews.com/news/bidis-are-first-tobacco-product-banned-under-fda-regulatory-law/>>.

Centers for Disease Control and Prevention. The Emergency Response Safety and Health Database: *Nicotine: Systemic Agent*. [online]. 2014 [cit. 2016-27-04]. Dostupné z: <http://www.cdc.gov/niosh/ershdb/emergencyresponsecard_29750028.html>.

COBB, C., WARD, K., MAZIAK, W., SHIHADDEH, A., EISSENBERG, T. Waterpipe Tobacco Smoking: An Emerging Health Crisis in the United States. 2010, 34, 3, 275-285. Dostupné z: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3215592/pdf/nihms334395.pdf>>.

CORNELSEN, L; MCGOWAN, Y.; CURRIE-MURPHY, L. M.; NORMAND, C. Systematic review and meta-analysis of the economic impact of smoking bans in restaurants and bars. *Addiction*. 2014, roč. 109, č. 5, s. 720-727.

ČERVENKA, Jan. *Jak veřejnost vnímá pravdivost a úplnost zpráv českých médií?* CVVM. [online]. 2009. [cit. 2016-24-12]. Dostupné z: < http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3626/f3/100902s_om90505.pdf >.

Čtenost deníků bez změny, na čele stále Blesk. *MediaGuru*. [online]. 4. 2. 2016 [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: < <http://www.mediaguru.cz/2016/02/ctenost-deniku-bez-zmeny-na-cele-stale-blesk/#.Vyoo0vmLRD8> >.

DOLL, R., HILL, A. Smoking and Carcinoma of the Lung. *BMJ*. 1950, 2, 4685, 739-748. Dostupné z: < <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2038856/> >.

DOLL, R., HILL, A. The mortality of doctors in relation to their smoking habits. *BMJ*. 1954. 1451-1455. Dostupné z: < <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2085438/pdf/brmedj03396-0011.pdf> >.

EUROSTAT. *Tobacco consumption statistics*. [online]. 29. 11. 2016. [cit. 2016-27-12]. Dostupné z: < http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tobacco_consumption_statistics#Main_statistical_findings >.

ERIKSEN, Michael; MACKAY, Judith; SCHLUGER, Neil; GOMESHTAPEH, I. Farhad; DROPE, Jeffrey. *The Tobacco Atlas*. Atlanta, Georgia, USA: The American Cancer Society, 2015. 87 s. ISBN 978-1-60443-235-0.

ESPAD. *Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. [online]. 2015 [cit. 2016-21-12]. Dostupné z: < http://www.espad.org/sites/espad.org/files/ESPAD_report_2015.pdf >.

ETTER, J. E-cigarettes: methodological and ideological issues and research priorities. *BMC Medicine*. 2015, 16, 13, 1-3. [online] [cit. 2016-27-04]. Dostupné z: <
http://download.springer.com/static/pdf/593/art%253A10.1186%252Fs12916-014-0264-5.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Fbmcmedicine.biomedcentral.com%2Farticle%2F10.1186%2Fs12916-014-0264-5&token2=exp=1462198150~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F593%2Fart%25253A10.1186%25252Fs12916-014-0264-5.pdf*~hmac=b28f98eb28cb8ba12c6d04566c2c280ef535bde77552654425c884933b7a9c72>.

EVENS, G. *The Old Snuff House of Fribourg and Treyer at the Sign of the Rasp and Crown. No. 34 St. James's Haymarket*. 2007. London: Nabu Press. 122 s. Dostupné z: <
<http://ermtony.pbworks.com/f/oldsnuffhouse.pdf> >.

GRAY, N. J. Nicotine yesterday, today, and tomorrow: a global review. *Nicotine Tob Res*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 128-136. Dostupné z: <
<http://ntr.oxfordjournals.org/content/16/2/128.full.pdf+html>>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHEN, G. George. *Cigarette consumption and health effects*. Hauppauge, N. Y.: Nova Science Publishers, Public health in the 21st century series, 2013. 241 s. ISBN 978-1-62081-725-4.

IPSOS. *Stále více Čechům vadí kouření v restauracích. Jeho zákaz si přeje 78 % populace*. [online]. 19. 5. 2015. [cit. 2016-27-12]. Dostupné z: <
http://www.ipsos.cz/public/media/tiskove_zpravy/2015_Cesi%20si%20preji%20zakaz%20koureni_2015%20-%20vyzkum%20FSV%20UK%20a%20Ipsos.pdf>.

IPSOS. *Zákon o zákazu kouření v restauracích uchrání před závislostí 30 % nezletilých kuřáků*. [online]. 29. 1. 2013. [cit. 2016-21-11]. Dostupné z: <

http://www.ipsos.cz/public/media/tiskove_zpravy/2013_Koureni%20mladych%20lidi%20-%20vyzkum%20FSV%20UK%20a%20Ipsos.pdf >.

JERÁBEK, Hynek. *Slavné sociologické výzkumy (1899 – 1949)*. Praha: SLON, 2014. 395 s. ISBN 978-80-7419-165-7.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.

KALVAS, F., J. VÁNĚ, M. ŠTÍPKOVÁ, M. KREIDL. 2012. “Rámcování a nastolování agendy: Dva paralelní procesy v interakci.” *Sociologický časopis*, roč. 48, č. 1, s. 3-37.

KAŠÍK, M. *Strategie*. Číslo 32, Praha. [online]. 2010. [cit 2016-17-12]. Dostupné z: < https://is.vsfs.cz/el/6410/leto2013/B_VyM/um/Historie_deniku_2009.doc?lang=cs >.

KINDERSLEY, Dorling. *1001 otázka a odpověď*. 1. vyd. Bratislava: TIMY spol. s.r.o., 1996. 64 s. ISBN 80-88799-24-4.

KAŠPÁREK, Michal. *Slibujete hospodským, že jim zákaz kouření pomůže*. [online]. 5. 6. 2015. [cit. 2016-27-12]. Dostupné z: < <http://www.penize.cz/podnikani/300880-neslibujte-hospodskym-ze-jim-zakaz-koureni-pomuze> >.

KOPECKÝ, Ladislav. *Public relations: Dějiny-teorie-praxe*. Praha: Grada, 2013. 240 s. ISBN 8024785943.

KRÁLÍKOVÁ, Eva; KOZÁK, Jiří T. *Jak přestat kouřit*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Maxdorf, c2003. Medica. 134 s. ISBN 80-85912-68-6.

KRÁLÍKOVÁ, Eva. *Diagnóza F17: závislost na tabáku*. První vydání. Praha: Mladá fronta, 2015. Aeskulap. 104 s. ISBN 978-80-204-3711-2.

Land area (sw. Km). [online]. 2015. *The World Bank*. [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: < <http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2> >.

LIANG, Y., ZHENG, X. a kol. *Exploring How the Tobacco Industry Presents and Promotes Itself in Social Media*. *Journal of Medical Internet Research*, roč. 17., č. 1. [online]. 21. 1. 2015. [cit.2016-23-12]. Dostupné z: < <https://www.jmir.org/2015/1/e24/> >.

MARKETING JOURNAL. *Výzkum: Češi a reklama v roce 2015*. [online]. 4. 3. 2015 [cit. 2016-26-12]. Dostupné z: < http://www.m-journal.cz/cs/aktuality/vyzkum--cesi-a-reklama-v-roce-2015_s288x11179.html >.

MCCOMBS, Maxwell. *Agenda setting. Nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7367-591-2.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999. 447 s. ISBN 80-7178-200-9.

Median. *Kontinuální měření čtenosti a poslechovosti a exklusivní ad-hoc výzkumy na míru*. [online]. [cit.2016-25-12]. Dostupné z: < <http://www.median.eu/cs/medialni-vyzkumy/> >.

MOKDAD, A. H.; MARKS, J. S.; STROUP, D. F.; BERBERDING, JL. Actual Causes of Death in the United States. *Journal of the American Medical Association*, 2004, roč. 10, č. 10, s. 1238-1245. Dostupné z: < <http://www.csdp.org/research/1238.pdf> >.

National Cancer Institute. [online]. 27. 10. 2010. [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: < <http://www.cancer.gov/about-cancer/causes-prevention/risk/tobacco/cigars-fact-sheet> >.

National Institutes of Health. Medline Plus. *Nicotine and Tobacco*. [online]. 29. 8. 2015 [cit. 2016-27-04]. Dostupné z: < <https://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/000953.htm> >.

Northerner. *Smokeless tobacco – snus, dip, snuff*. [online] [cit.2016-15-12]. Dostupné z: < <http://us.northerner.com/smokeless-tobacco> >.

NOVOTNÝ, Jiří. Kuřáci si na otevřených zastávkách budou moci opět klidně zapálit. *Novinky.cz*. [online]. 20. 3. 2010 [cit. 2016-27-04]. Dostupné z: < <http://www.novinky.cz/domaci/195297-kuraci-si-na-otevrenych-zastavkach-budou-moci-opet-klidne-zapalit.html> >.

NOVOTNÝ, Jiří. Z cigaret zmizí údaje o množství nikotinu či dehtu. *Novinky.cz*. [online]. 17. 6. 2016 [cit. 2016-18-12]. Dostupné z: < <https://www.novinky.cz/domaci/406758-z-cigaret-zmizi-udaje-o-mnozstvi-nikotinu-ci-dehtu.html> >.

OBERG, M., JAAKKOLA, M., WOODWARD, A., PERUGA, A., PRUSS-USTUN, A. Worldwide burden of disease from exposure to second-hand smoke: a retrospective analysis of data from 192 countries. *The Lancet*. 2011. 377, 9760, 139-146. Dostupné z: < <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21112082> >.

PAYNE, Ed. CNN. [online]. 14. 11. 2015. [cit.2016-12-12]. Dostupné z: < <http://edition.cnn.com/2015/11/14/europe/paris-attacks-social-media/> >.

PETO, R., LOPEZ, A., BOREHAM, H., THUN, M. Mortality from smoking in developer countries 1950 – 2020. [online] 09/2015 [cit. 2016-20-04]. Dostupné z: < http://www.ctsu.ox.ac.uk/~tobacco/SMK_P5_6.pdf >.

PETR, Miroslav. Bič na kuřáky přichází i do Česka. *Lidové noviny*. [online] 20. 5. 2016 [cit. 12-12-2016]. Dostupné z: < <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20160520/281719793814916> >.

POTŮČEK, Martin a kol. *Veřejná politika*. Praha: C. H. BECK, 2016. 309 s. ISBN 978-80-7400-591-6.

PROCTOR, Robert. *Golden holocaust: origins of the cigarette catastrophe and the case for abolition*. Berkeley: University of California Press, c2011. 737 s. ISBN 9780520270169.

Tobacco Control Legal Consortium. *Regulating Electronic Cigarettes and Similiar Devices*. [online]. 10/2014. [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: < <http://publichealthlawcenter.org/sites/default/files/resources/tclc-guide-reg-ecigarettes-2014.pdf> >.

SCHULZ, Winfried; REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

SIVEK, V. (2004). *Užívání a uživatelé konopných drog v kontextu analýzy mediálních zpráv*. Olomouc, 2004. Diplomová práce. FFUP Olomouc.

SOROKA, Stuart; FARNSWORTH, Stephen; LAWLOR, Andrea; YOUNG, Lori. *Mass media and policy-making*. In EDUARDO, Aralal Jr.; FRITZEN, Scott; HOWLETT, Michael; RAMESH, M; WU, Xun. *Routledge Handbook of Public Policy*. NY: Routledge, 2013. s. 204-212. ISBN 978-0-203-09757-1.

SOVINOVÁ, Hana.; CSÉMY, Ladislav. *Užívání tabáku a alkoholu v České republice 2015*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2016. 20 s. Dostupné z: < http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/Uzivani_tabaku_2015.pdf >.

Tabák a právo. *Legislativní vývoj zákazu kouření v restauracích po česku*. [online]. 2014. [cit. 2016-24-12] Dostupné z: < http://www.tabakapravo.cz/2014/12/legislativni-vyvoj-zakazu-koureni-v.html#_ftn48 >.

The Tobacco Atlas. [online]. Dostupné z: < www.tobaccoatlas.org >.

THOMPSON, John B. *Média a modernita: sociální teorie médií*. Praha: Karolinum, 2004. 2019 s. ISBN 80-246-0652-6.

Tobacco Tactics. [online]. 2. 6. 2015. [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: < http://www.tobaccotactics.org/index.php/Snus:EU_Ban_on_Snus_Sales >.

U. S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES. *Preventing Tobacco Use among Young People: A Report of the Surgeon General*. Washington, D.C. : U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Prevention, Office on Smoking and Health, 1994. 314 s. Dostupné z: < https://books.google.cz/books?id=4wsPXwYvR24C&pg=PA28&dq=elders+smoking&hl=cs&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=elders%20smoking&f=false >.

U. S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES. *The Health Consequences of Smoking: 50 Years of Progress. A Report of the Surgeon General*. Atlanta, GA: U. S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Prevention, Office on Smoking and Health, 2014. 943 s. Dostupné z: < <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/50-years-of-progress/full-report.pdf> >.

URBAN, M. Tobacco use in baseball on the decline. *MLB News*. 2010. [online] [cit. 2016-30-04]. Dostupné z: < <http://m.mlb.com/news/article/3037249/> >.

VOKURKOVÁ, Iva. Je to jako prodávat HIV, říká lékařka o cigaretách. *Týden.cz*. [online]. 14. 11. 2012 [cit. 12-12-16]. Dostupné z: < http://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/je-to-jako-prodavati-hiv-rika-lekarka-o-cigaretach_252278.html >.

WERNER, Jann; WEGRICH, Kai. Theories of the Policy Cycle. In: FISCHER, Frank, Gerald MILLER a Mara S. SIDNEY. *Handbook of public policy analysis: theory, politics, and methods*. Boca Raton: CRC/Taylor & Francis, c2007, s. 43-62. ISBN 9781574445619.

WHO. [online]. 2013. [cit.2016-30-04]. Dostupné z: < <http://www.who.int/tobacco/mpower/en/> >.

WHO. [online]. 2015. [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: < <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/tobacco/data-and-statistics> >.

WRZOSIŃSKI, Piotr. *Tobacco in Social Media*. K-Message. [online]. 19. 7. 2015. [cit. 2016-9-12]. Dostupné z: < <http://www.k-message.com/tobacco-in-social-media/> >.

WYNDER, E., GRAHAM, E. Tobacco smoking as a possible etiologic factor in bronchogenic carcinoma. *J Am Med Assoc.* 1950, 143, 4, 329-336. Dostupné z: < <http://www.epidemiology.ch/history/PDF%20bg/Wynder%20and%20Graham%201950%20tobacco%20smoking%20as%20a%20possible%20etiologic.pdf> >.

ZAATARI, Z., CHAMI, H., ZAATARI, G. Health effects associated with waterpipe smoking. *Tob Control*, 2015, roč. 2015, s. 1-13. Dostupné z: < <http://tobaccocontrol.bmj.com/content/early/2015/02/06/tobaccocontrol-2014-051908.full.pdf+html> >.

ZELENKA, J., MÁLEK, T., ŠULEK, M., KORŠIČ, Š. *Češi v zajetí sociálních bublin*. Lidovky.cz. [online] 30. 11. 2016. [cit. 2016-24-12]. Dostupné z: < <http://www.lidovky.cz/bubliny.aspx> >.

ZHOU, Xun; GILMAN, Sander L. *Příběh kouře: člověk a kouření od úsvitu dějin až po současnost*. Praha: Dybbuk, 2006. 464 s. ISBN 80-86862-23-2.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - shoda kódování.....	32
Tabulka 2 - zastoupení jednotlivých médií.....	34
Tabulka 3 - počet textů v jednotlivých měsících.....	34
Tabulka 4 - důraz na zaměření tématu.....	35
Tabulka 5 - styl textu.....	35
Tabulka 6 - uživatelé.....	36
Tabulka 7 - děti v článku.....	36
Tabulka 8 - akutní intoxikace.....	37
Tabulka 9 - dlouhodobé užívání.....	38
Tabulka 10 - aktivní / pasivní kouření.....	39
Tabulka 11 - významy tabáku, užívání a uživatelů.....	39
Tabulka 12 - trestná činnost.....	40
Tabulka 13 - drogová scéna.....	41
Tabulka 14 - zaměření.....	42
Tabulka 15 - zaměření kritiky.....	43
Tabulka 16 - ladění titulku.....	44
Tabulka 17 - celkové vyznění článku.....	44
Tabulka 18 - umístění článku.....	45
Tabulka 19 - strana 1. podle kalendářních měsíců.....	45
Tabulka 20 - počet řádků.....	46
Tabulka 21 - droga v titulku.....	46
Tabulka 22 - tabák / nikotin v článku.....	47
Tabulka 23 - jiné drogy v článku.....	48
Tabulka 24 - zahraničí, ČR.....	48